

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 41.

Lördagen den 14 december.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet **Mossberg**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Holmbäcks interpellation angående de intellektuella flyktingarnas arbetsförhållanden m. m., erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Holmbäck till statsrådet och chefen för socialdepartementet riktat följande frågor:

1) Anser herr statsrådet de förhållanden tillfredsställande, under vilka utländska intellektuella arkivarbetare leva?

2) Hur ställer sig herr statsrådet, vid ett nekande svar på den första frågan, till tanken att hänskjuta förevarande flyktingkategoris framtida arbets- och levnadsförhållanden till en särskild utredning med direktiv att snabbt bedriva sitt arbete?

Då ärenden rörande arbetsmarknadsfrågor inom regeringen handläggas av mig, ankommer det på mig att besvara denna interpellation.

Den 15 februari 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens arbetsmarknadskommission att med särskilda sakkunniga verkställa en översyn av organisationen och utformningen av de s. k. arkivarbetena jämte därmed sammanhängande spörsmål. De sakkunniga hava i skrivelse till kommissionen anmält, att de finna en omreglering av hela lönesystemet vid arkivarbetena av behovet påkallad. Då jag under hand erfarit, att den pågående utredningen är så långt framskriden, att förslag i ärendet torde kunna framläggas för nästa års riksdag, anser jag mig icke nu böra närmare ingå på spörsmålet om arkivarbetarnas inkomst- och arbetsförhållanden.

Jag vill dock i detta sammanhang framhålla, att de arkivarbets-sakkunniga i sin nyss nämnda skrivelse pekat på det beträngda ekonomiska läget för de arkivarbetare, som ha familj att sörja för. Jag vill vidare erinra om att jag i anslutning till ett förslag av de sakkunniga i proposition nr 293 till årets riksdag förordat ett provisoriskt tillägg till arkivarbetslönen, differentierat med hänsyn till försörjningsbördan. Ett dylikt tillägg skulle ha förbättrat försörjningsläget för de utländska arkivarbetarnas ofta barnrika familjer. Riksdagen ansåg sig emellertid icke kunna ansluta sig till förslaget att de ifrågasatta lönetilläggen skulle graderas såsom familjelön, utan uttalade sig i stället för en provisorisk löneförbättring, som skulle utgå med lika belopp utan avseende på försörjningsbördan. Enligt riksdagens mening borde nämligen såvitt möjligt samma lönesystem tillämpas vid arkivarbetena som vid andra arbeten, vilka anordnas i arbetslöshetsbekämpande syfte. Numera utgår ett odifferentierat, provisoriskt tillägg till arkivarbetslönen i enlighet med riksdagens beslut. Dessutom kan flyktingnämnden, efter överenskommelse med arbetsmarknadskommissionen, sedan januari 1945 efter behovsprövning utbetala månatliga barnbidrag till sådana utländska arkivarbetare, som hava att försörja hustru och flera än ett barn på arkivarbetslönen. I november 1946 hade omkring 10 procent av de utländska arkivarbetarna dylikt bidrag.

Vid bedömandet av de utländska arkivarbetarnas förhållanden är det ange-

Ang. de intellektuella flyktingarnas arbetsförhållanden m. m. (Forts.)
läget att erinra sig att hänvisningen till arkivarbete för det stora flertalet av dem är att betrakta som en tillfällig hjälpform under en övergångstid; det har härvid förutsatts att de under denna tid skulle övervinna språksvårigheterna och nå kontakt med svenska kolleger och lämpliga institutioner och företag. Något som skulle öka deras möjligheter att vinna anställning i öppna marknaden. Då det emellertid visade sig, att dessa förhoppningar icke infriades i den omfattning, som man hade väntat, utan att de utländska arkivarbetarna tvärtom blev den från arbetsmarknaden troligen mest isolerade flyktinggruppen, anbefalldes statens arbetsmarknadskommission i mars 1946 att arbetsförmedlingsverksamheten beträffande arkivarbetarna skulle intensifieras. För att underlätta arbetsförmedlingen lät kommissionen flertalet arkivarbetare genomgå kurser i svenska språket. Resultatet av denna verksamhet har visat sig vara gynnsamt. Till utgången av oktober månad hade cirka 700 arkivarbetare erhållit arbete genom arbetsförmedlingen eller placerats genom eget initiativ. Antalet i arkivarbete sysselsatta utlänningar har som följd härav under tiden februari till november i år nedgått från omkring 1 250 till omkring 550. I främsta rummet ha de utplacerade vunnit anställning inom yrkesgruppen förvaltning, arbetsledning och fria yrken. Kvalificerade vetenskapsmän ha i vissa fall kunnat beredas fortsatt arbete på den institution, där de varit arkivarbetare, med avlöning av vederbörande institutions egna medel — så är fallet med 72 utlänningar. Av läkare, medicine kandidater och sjuksköterskor ha 27 fått tillfälliga eller längre vikariat på sjukhus och laboratorier.

Alltjämt sysselsättes dock ett betydande antal flyktingar med arkivarbete. Flertalet av dessa torde ha akademisk utbildning. Vid en av arbetsmarknadskommissionen vid utgången av september gjord inventering visade sig 85 procent av de i arkivarbete sysselsatta utlänningarna ha sådan utbildning. Över hälften av de akademiskt utbildade voro sysselsatta med vetenskapligt arbete eller såsom biträden vid dylikt arbete. De övriga utförde dels kvalificerade arbetsuppgifter av icke-vetenskaplig karaktär, dels samma slags göromål som det övervägande antalet svenska arkivarbetare.

I stor utsträckning utgöras de utlänningar, som fortfarande sysselsättas med arkivarbete, av personer som ha sådan utbildning eller sådan ålder eller hälsa att de icke utan vidare kunna erhålla anställning i öppna marknaden. Många av dem torde emellertid efter omskolning kunna erhålla lämpligt arbete. I samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning har arbetsmarknadskommissionen planerat särskilda omskolningskurser för utländska arkivarbetare, och inom kort kommer uttagning av deltagare i dessa kurser att äga rum.

Ett mindre antal av de ännu i arkivarbete sysselsatta utlänningarna besitta på sitt fackområde sådana kvalifikationer, att deras arbetsinsatser uppgivas vara en tillgång för det vetenskapliga arbetet i vårt land. Det skulle sannolikt vara föga rationellt att omskola dessa personer för andra arbetsområden. Frågan om att bereda denna högt kvalificerade arbetskraft en mera permanent anställningsform, än arkivarbetssystemet är avsett att vara, är föremål för myndigheternas uppmärksamhet. Som nämnts har redan ett antal vetenskapsmän kunnat beredas anställning genom vederbörande institutioners försorg. I en till cheferna för social- och ecklesiastikdepartementen ställd promemoria har arbetsmarknadskommissionen föreslagit, att försöksvis 65 arkivarbetare skulle erhålla anställning vid vetenskapliga institutioner med en lön ungefär motsvarande den, som för närvarande utgår till andre-assistenten vid vetenskapliga institutioner. Kostnaderna för deras avlönande föreslås tills vidare skola bestridas av anslaget för arbetsmarknadens reglering, liksom fallet är beträffande arkivarbetslönerna. Jag förutsätter, att frågan blir föremål för arkivarbetsakkunnigas uppmärksamhet och att den kommer att prövas i samband med arkivarbetsakk-

Ang. de intellektuella flyktingarnas arbetsförhållanden m. m. (Forts.)

kunnigas väntade förslag, varvid det torde böra övervägas, om icke kostnaderna för en sådan anordning böra bestridas i annan ordning än från arbetslöshetsmedel.

Möjligheten att bereda det stora antalet utländska läkare, som för närvarande vistas i landet — deras antal uppgives till omkring 200 — tillfälle att här utöva sitt yrke har sedan tidigt i höstas övervägts inom socialdepartementet. Cirka 90 utländska läkare ha hittills erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att utöva läkarkonsten i begränsad omfattning, företrädesvis bland flyktingar av vederbörandes egen nationalitet. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 december har medicinalstyrelsen under hänvisning till att de utländska läkarna sannolikt komma att kvarstanna i landet och med beaktande av de tecken på ett underskott i fråga om tillgången på läkare i vårt land, vilka på senare tid framträtt, uppdragit riktlinjer för en efterutbildning av utländska läkare i syfte att taga dessa i anspråk för den sjukvårdande verksamheten i vårt land. Denna fråga är för närvarande föremål för prövning inom socialdepartementet.

Även om på olika sätt nya vägar öppnas för inlemmande av de intellektuella flyktingarna i vårt arbetsliv, kommer sannolikt ett antal att kvarstå, beträffande vilka fortsatt hänvisning till arkivarbete kommer att te sig som den lämpligaste hjälpformen. Det är självfallet, att dessa i fråga om villkor böra vara likställda med de svenska arkivarbetarna.

Av det anförda torde framgå, att frågan om de utländska arkivarbetarnas ställning i olika avseenden är föremål för myndigheternas och regeringens uppmärksamhet. Med hänsyn härtill och då en omreglering av lönesystemet vid arkivarbeten inom en nära framtid torde bli föremål för statsmakternas prövning, finner jag, herr talman, icke för närvarande anledning att tillsätta en särskild utredning rörande de utländska arkivarbetarnas arbets- och levnadsförhållanden.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag framför till statsrådet Mossberg mitt tack för svaret på interpellationen och för den omsorg, varmed detsamma har utarbetats. Även beträffande svarets innehåll hyser jag tacksamhet. Det framgår nämligen av herr statsrådets svar, att den fråga, som jag har berört i interpellationen, är föremål för uppmärksamhet ur flera synpunkter från regeringens och myndigheternas sida.

Arkivarbete är en ganska säregen form av understödsverksamhet. Den skiljer sig från beredskapsarbetena därigenom att man vid beredskapsarbeten tillämpar den allmänna marknadens löner, medan det vid arkivarbeten inte finns någon allmän marknad med gängse löner. Arkivarbetena kunna i det hänseendet sägas stå närmare de reservarbeten, som vi hade här i landet före år 1933, då metoderna i kampen mot arbetslösheten lades om.

Jag delar naturligtvis herr statsrådets uppfattning, att man principiellt bör behandla utländska och svenska arkivarbetare lika. Det finns emellertid två betydande skiljaktigheter dem emellan. De utländska arkivarbetarna ha säkerligen i avsevärt större omfattning än de svenska kunnat omskolas och överföras till annan verksamhet, vilket är ett glädjande faktum, även om man i åtskilliga fall har måst företaga en mycket stark förändring av vederbörandes tidigare verksamhet. Däremot äro de utländska arkivarbetarna i betydligt större utsträckning än de svenska försörjningspliktiga. De utländska arkivarbetarna ha i många flera fall hustru och minderåriga barn att försörja, vilket medför, att de ofta behöva större understöd än de svenska arkivarbetarna.

Det är framför allt de utländska arkivarbetare, som ha familj att försörja, som ha det svårt. Det barntillägg, som herr statsrådet omnämnde, utgår, om jag inte missminner mig, med 30 kronor efter andra barnet. Det blir inte stora

Ang. de intellektuella flyktingarnas arbetsförhållanden m. m. (Forts.)
belopp. Det är särskilt i fråga om denna kategori arkivarbetare, som jag har tänkt mig att man, då riksdagen ju inte vill vara med om att betala lön efter försörjningsbördan, skulle kunna bevilja särskilda kompetenstillägg till dem som faktiskt utföra ett gott arbete.

Jag är, som sagt, glad över att saken är föremål för så stor uppmärksamhet. Jag tillåter mig dock att tillägga, att det vore ytterst värdefullt, om herr statsrådet kunde driva fram en lösning av frågan i så god tid, att en proposition hinner framläggas redan vid början av nästa års riksdag, så att de nya bestämmelserna kunna träda i kraft under tidigare delen av år 1947. Det skulle betyda en stor hjälp för många familjer. Jag hade för min del hoppats, att man skulle kunna ge de svenska och utländska arkivarbetare, som ha det svårt, någon form av bidrag nu till julen. En summa av låt mig säga 50 000 kronor skulle ha betytt ett utomordentligt handtag åt de ungefär 500 familjer som det här gäller. Jag förstår emellertid svårigheterna för en dylik provisorisk lösning.

Herr statsrådet angav, att 72 särskilt kvalificerade arkivarbetare ha kunnat beredas anställning vid vetenskapliga institutioner. Jag känner inte närmare till förhållandena, men jag föreställer mig, att detta i många fall endast har kunnat ske på kort tid och med användande av institutionernas egna medel, som väl behövas också för andra ändamål.

Herr statsrådets meddelande, att det har ifrågasatts, att man skulle bereda 65 av de bästa vetenskapliga arkivarbetarna en fastare anställning, är givetvis att hälsa med tillfredsställelse. Jag hoppas, att även denna fråga skall kunna lösas före den 1 juli 1947, så att de om möjligt kunna anställas redan under loppet av nästpåföljande halvår. De arkivarbetare, som det här är fråga om, torde i många fall ha gjort ett mycket gott arbete. Enligt en uppgift, som jag har all anledning att tro vara riktig, ha de under sin vistelse i Sverige publicerat eller författat mellan 300 och 400 vetenskapliga arbeten på ungefär 12 000 trycksidor.

Statsrådet Mossberg var även inne på frågan om utbildningen av flyktingläkarna. Det är en linje, som jag ger min anslutning, i den mån jag kan ha någon kompetens att yttra mig därom. Det finns emellertid ett spörsmål i detta sammanhang, som kanske bör uppmärksammas. Skulle denna efterutbildning inte kunna anordnas något mera individuellt än som föreslagits? Det finns säkerligen bland de läkare, som skola efterutbildas, åtskilliga som ha mycket hög kompetens och som skulle kunna få bli praktiserande läkare här i Sverige utan att genomgå en kurs på två år.

Det må tillåtas mig att sluta med att uttala den förhoppningen, att man skall lyckas finna en lösning som ger hjälp åt de personer, som det här är fråga om och vilkas existens i de flesta fall har krossats genom världskriget.

*Ang. ändring
i kommunal-
lagarna för
möjliggörande
av personal-
demokrati
m. m.*

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet **Mossberg**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Åmans interpellation angående ändring i kommunallagarna för möjliggörande av personaldemokrati m. m., och nu yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Åman till mig riktat följande frågor:

1) Har statsrådet uppmärksammat, att en lösning av frågan om de kommunalanställdas medinflytande och ökade insyn i den kommunala förvaltningen kan aktualisera ändringar av den kommunala lagstiftningen?

2) Är statsrådet beredd att, om så befinnes erforderligt, för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av den kommunala lagstiftningen?

Ang. ändring i kommunallagarna för möjliggörande av personaldemokrati
m. m. (Forts.)

3) Har statsrådet för avsikt att snarast upptaga frågan om personaldemokrati inom polisväsendet till behandling?

4) Om så redan skett, kan man inom kort vänta förslag i sådan riktning att kravet på erforderlig personaldemokrati kan tillgodoses?

Innan jag går närmare in på de av interpellanten framförda frågorna, vill jag begagna tillfället att betyga, att jag givetvis är intresserad av att de anställda i såväl enskild som allmän tjänst beredas bättre insikt i det egna företags problem samt ökat inflytande på bland annat frågor, som direkt eller indirekt beröra dem. Ett samarbete av denna art mellan arbetsledningen och personalen måste enligt min mening verksamt bidra till att skapa trivsammare arbetsförhållanden och större arbetsglädje. Härigenom och genom att de anställdas erfarenheter på dylik väg kunna utnyttjas till fromma för verksamheten kommer också effektiviteten i arbetet att höjas.

Frågan om tillskapande av en dylik personaldemokrati inom den offentliga förvaltningsverksamheten har under senare tid fått stor aktualitet. Vid de utredningar och överläggningar, som företagits i ämnet, har man emellertid ännu icke kommit fram till några fastare former för hur personaldemokratien skall ordnas i praktiken. Självfallet är också att olika arbetsförhållanden på skilda områden kunna medföra, att vad som inom en verksamhetsgren befinnes ändamålsenligt icke leder till åsyftat resultat inom en annan. Vad de kommunalanställda beträffar, är jag väl medveten om att införandet av åtminstone vissa former av personaldemokrati kan antagas komma att kräva en ändring av kommunallagarna.

Innan diskussionen i denna fråga mera stadgat sig och man kan bättre än för närvarande överblicka, vilka former för personalens medinflytande som kunna finnas lämpliga på olika områden inom den offentliga verksamheten, synes det mig vara svårt att taga upp spørsmålet om ändring av kommunallagarna. Interpellanten har ifrågasatt, att det borde uppdragas åt de nyligen tillkallade kommunallagstiftningssakkunniga att utreda jämväl denna fråga. Ämnet ligger dock i viss mån utanför det utredningsuppdrag, som anförtrotts kommittén och vilket även varit bestämmande för dess sammansättning. Att märka är vidare att de jämkningar i kommunallagarna, som kunna vara erforderliga i här förevarande avseende, endast torde komma att utgöra detaljspörsmål i det större frågekomplexet. Jag vill emellertid betyga min beredvillighet att medverka till att dylika jämkningar vidtagas, därest pågående eller blivande förhandlingar mellan kommunala rikssammanslutningar och vederbörande personalorganisationer leda till konkreta och lämpliga befunda förslag om medinflytande för de anställda vid den kommunala verksamhetens utövande. I detta sammanhang måste jag dock påpeka, att spørsmålet om personaldemokrati i viss mån sammanhänger med frågan om förhandlingsrätten för statliga och kommunala befattningshavare — flera framställningar till Kungl. Maj:t om revision av gällande bestämmelser därutinnan föreligga — samt att lagstiftningsåtgärder på dessa båda områden synas böra samordnas i görligaste mån.

Frågan om möjligheterna att inom polisväsendet införa någon form av personaldemokrati har sedan åtskillig tid varit föremål för uppmärksamhet från min sida. Då jag härvid funnit, att hinder ur de synpunkter jag nyss berört icke torde möta att omedelbart införa ett visst ökat personalinflytande inom polisväsendet genom komplettering av de speciellt för detta gällande författnings- och instruktionsföreskrifterna, har jag den 23 november i år utverkat beslut av Kungl. Maj:t, varigenom åt polisinstruktionsutredningen uppdragits att jämväl överväga frågan om ökat personalinflytande inom polisväsendet samt

Ang. ändring i kommunallagarna för möjliggörande av personaldemokrati m. m. (Forts.)

att avge det förslag, som därav må föranledas. Polisinstruktionsutredningen avser att redovisa sitt uppdrag under förra hälften av 1947.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat de av interpellanten framställda frågorna.

Herr Åman: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet Mossberg för den positiva anda, som präglar interpellationssvaret.

Jag noterar med särskild tillfredsställelse de vidgade direktiv, som herr statsrådet den 23 november givit åt polisinstruktionsutredningen. Denna har således nu också bemyndigats att ta upp frågan om ökat personalinflytande inom polisväsendet, vilket i varje fall för Stockholms vidkommande för närvarande synes vara ett trängande behov.

Herr statsrådet påpekar i interpellationssvaret, att »spörsmålet om personaldemokrati i viss mån sammanhänger med frågan om förhandlingsrätten för statliga och kommunala befattningshavare», varför det inte kan behandlas isolerat från dessa problem. Jag är tacksam för att herr statsrådet har fäst uppmärksamheten även vid detta sammanhang. Jag uttalar den förhoppningen, att de sedan länge vilande önskemålen om en revision av förhandlingsordningen för dessa befattningshavare snarast måtte komma upp till prövning.

Herr statsrådet Sträng, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Hages interpellation angående decimering av björnbeståndet i Norrland, erhöll nu ordet och anförde: Med första kammarens tillstånd har dess ledamot herr Hage till chefen för jordbruksdepartementet riktat det spörsmålet huruvida departementschefen ansåge det ökade björnbeståndet i Norrland motivera längre gående åtgärder än dem, som nu vore möjliga för att decimera denna vilddjursstam till skydd för befolkningen och dess egendom.

Då det ankommer på mig att besvara denna interpellation, får jag anförda följande.

Innan de nu gällande fridlysningsbestämmelserna beträffande björn infördes, gällde jämlikt 11 § jaktstadgan att å kronans mark björn icke fick under någon tid av året jagas, dödas eller fångas. På enskild mark var björnen däremot ej föremål för fridlysning, men fälld björn skulle enligt 18 § jaktlagen tillfalla kronan. Jämlikt bestämmelserna i 27 § jaktstadgan gällde då, liksom nu, att skada, som förorsakades av, bland annat, björn skulle ersättas av statsverket.

Genom kungörelse den 17 juni 1943 (nr 519) ändrades emellertid fridlysningsstiderna för björn så att björn skulle vara fridlyst i Norrbottens och Västerbottens län, landskapet Jämtland samt Västernorrlands län från och med den 1 november till och med den 31 augusti ävensom i övriga delar av riket å kronomark under hela året. Jakt efter björn har därefter varit tillåten i Norrbottens och Västerbottens län, landskapet Jämtland samt Västernorrlands län under september och oktober månader samt i övriga delar av riket under hela året. I sistnämnda delar av riket är däremot på kronomark björnen helt fridlyst.

Jämlikt bestämmelserna i 4 § kungörelsen den 17 maj 1943 — vilka bestämmelser därefter årligen förnyats — äger den, som vid lovlig jakt efter björn inom Norrbottens och Västerbottens län, landskapet Jämtland samt Västernorrlands län vid jakt under tillåten jakttid, september—oktober, eller vid jakt till förhindrande av angrepp av björn å tamdjur fällt sådant djur, behålla och

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland.

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland. (Forts.)

tillgodogöra sig villebrådet. I sådant fall skola föl jaktligen föreskrifterna i kungörelsen angående omhändertagande för kronans räkning av bland annat fälld björn ej äga tillämpning.

De ändrade fridlysningsbestämmelserna föranledde ej ändring av jaktstadgan, varför skada av björn å tamdjur alltså under vissa villkor ersättes av statsverket.

Under senare år ha på skilda platser i Norrland och Dalarna anordnats s. k. fårsambeten, vilka understundom uppsökts av björnar, därvid betesdjuren skingrats och får blivit rivna. I anledning härav har Kungl. Maj:t lämnat tillstånd att inom områdena för Stötens fårsambete i Dalarna och Blaikfjällets, Vargens samt Åsele och Fredrika socknars fårsambeten i Västerbottens län ävensom i vissa fall i områdenas närhet fälla björnar, som dit inkomma, även under tid då björnen eljest är fridlyst.

Vid de undersökningar, som verkställdes av den s. k. björnutredningen, beräknades att under år 1942 antalet björnar i riket var i runt tal 300, varav omkring 250 i det norra utbredningsområdet, Norrbotten—Västerbotten—Jämtland, och 50 i det södra utbredningsområdet, Härjedalen och Dalarna.

Enligt domänstyrelsens statistik uppgick avskjutningen under perioden 1930—1935 i hela riket till sammanlagt ej mer än tre björnar, alla fällda i Jämtlands län. Antalet inom riket under 10-årsperioden 1936—1945 fällda björnar utgjorde 84. Av dessa ha under åren 1936—1942, då de gamla fridlysningsbestämmelserna gällde, endast fällts 23 eller i medeltal 3 björnar per år. Under åren 1943—1945, då de nya bestämmelserna trätt i kraft, ha däremot fällts 61 björnar, eller i medeltal något mer än 20 björnar per år. Avskjutningen har således nära sjudubblats, sedan de nya fridlysningsbestämmelserna infördes. Det bör också beaktas, att myndigheterna ej torde få kännedom om alla fällda björnar, varför beskattningen av björnstammen i verkligheten torde ha varit större än den officiella statistiken angiver. Domänstyrelsen har upplyst att från revirpersonalen i de trakter, där björn förekommer, enstämmit uttalats, att tillgången på björn numera minskat.

Av vad jag nu anfört framgår, att en decimering av björnstammen skett under senaste åren, och det synes knappast riktigt, såsom interpellanten gjort gällande, att denna skulle ytterligare ha tillväxt. De nu gällande bestämmelserna rörande jakt å björn ha varit i tillämpning förhållandevis kort tid och till följd därav knappast kunnat helt göra sin verkan. Skulle det emellertid visa sig att man med nuvarande föreskrifter icke skulle kunna komma till rätta med det av interpellanten berörda problemet, är jag givetvis beredd att föreslå ytterligare åtgärder. Även i fortsättningen kommer jag därför att följa den vidare utvecklingen av ifrågakvarande förhållanden för att vid behov ingripa med erforderliga åtgärder.

Herr Hage: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet Sträng få framföra mitt tack för svaret på interpellationen. Jag är särskilt tacksam för slutmeningarna i svaret, av vilka det framgår, att statsrådet Sträng är villig att i fortsättningen följa denna frågas utveckling och, om så befinnes nödvändigt, eventuellt göra den till föremål för ny utredning för att därefter kunna framlägga de förslag till ändring av de hittillsvarande lagbestämmelserna, som förhållandena kunna föranleda. Utöver detta tack för interpellationssvaret ber jag att få göra några reflexioner.

Det är ett känt förhållande, att då en trakt förvandlas från vildmark till kulturbygd, försvinna oundvikligen så småningom vissa vilddjursbestånd. Det är en ofrånkomlig konsekvens av kulturutvecklingen. Kultursamhället med dess

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland. (Forts.)

bebyggelse har helt enkelt inte plats för något större bestånd av vilda djur. Både i Sverige och andra länder ha de vilda djurstammarna i stor utsträckning trängts tillbaka och försvunnit allteftersom kultursamhället vuxit fram. I vissa delar av vårt land, särskilt övre Norrland, har bebyggelsen emellertid ännu inte blivit så tät, att alla trakter förvandlats till kulturbygd. I dessa områden existerar ännu ett icke obetydligt vilddjursbestånd. Här uppstår då ett besvärligt problem. Det gäller att skydda invånarna, främst lappar och nybyggare, mot livsfarliga angrepp från rovdjur och förluster i levande egendom på grund av de vilda djurens härjningar bland renar och boskap. Det finns emellertid personer, som hävda, att man bör tolerera tillvaron åtminstone av begränsade vilddjursstammar. Jag för min del anser, att vi inte ha någon anledning att ta större hänsyn till denna senare uppfattning. Gångna tiders lagstiftare ha ju inte ägnat någon större uppmärksamhet åt frågan om att bevara vilddjursbeståndet i övriga delar av landet. Karl XII jagade på sin tid björn strax utanför Stockholms tullar. Sedan dess har emellertid björnen försvunnit i större delen av vårt land, och man har inte gjort något för att hindra denna utveckling. Man har accepterat utvecklingen och sagt, att det är ingenting att göra åt saken. Nu har det dock på en del håll uppstått en mentalitet som gör gällande, att ett visst vilddjursbestånd alltjämt bör få existera i en del trakter av vårt land. Om man vill påstå, att det är ett allmänt intresse att ett visst vilddjursbestånd, exempelvis av björn, skyddas mot utrotning i vissa delar av landet, invänder jag, att det är ett allmänt intresse av ännu högre rang att tillse, att de skyddsåtgärder för djurstammens bevarande, som vidtagas till följd av en sådan uppfattning, icke leda till att djurstammen förökas på ett sådant sätt, att bygdens intressen läderas och faran för överfall på människorna och deras egendom blir allt större.

År 1943 åstadkoms, såsom även omnämnes i interpellationssvaret, en kompromiss mellan de båda uppfattningar som finnas beträffande de vilda djurens existens i vårt land. Man beslöt att medge en viss avskjutning av björn. Jakt får äga rum under två månader varje år. Dessutom får björn, som angriper tamdjur o. s. v., skjutas. Man utgick ifrån att dessa bestämmelser skulle leda till att björnstammen i vårt land inte skulle ökas utan tvärtom kunna hållas inom tämligen snäva gränser. Resultatet har emellertid inte blivit detta, utan björnstammen har i verkligheten betydligt ökat. Det är i varje fall den allmänna uppfattningen i de bygder, som jag representerar. Visserligen har det kanske, som det säges i interpellationssvaret, skjutits ett större antal djur än tidigare, men samtidigt har den höga nativiteten hos björnarna medfört, att björnbeståndet i vårt land nu troligen är större än vad det tidigare har varit. Man har enligt en del tidningsurklipp, som jag strax skall redogöra för, ofta träffat på björnar som haft tre, fyra ungar med sig, vilket ju ger en antydning om att nativiteten är mycket stor. Därtill har det uppgivits för mig, att ett inte ringa antal björnar har kommit in i vårt land från Finland. Björnbeståndet påstås vara ganska stort i en del trakter på den finska sidan av gränsen, varför en del björnar så småningom tagit sig över till Sverige. Man har därför anledning att tro, att björnbeståndet i vårt land i verkligheten är ganska stort. Ökningen av björnbeståndet har medfört en hel del livsfarliga intermezzon för invånarna i dessa trakter, varjämte björnarna anställt svåra härjningar bland deras husdjur.

Jag grundar detta mitt uttalande — som nu står emot interpellationssvarets förklaring — på vissa uppgifter, som jag fått. Jag har varit intresserad av att göra urklipp ur tidningar, som innehållit uppgifter i det här avseendet. Jag har här tolv tidningsurklipp. Jag skall endast mycket kortfattat beröra dem. Då jag samlat dessa urklipp, har detta icke skett så att säga efter någon plan, utan

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland. (Forts.)

jag har bara klippt, då jag i en tidning sett någon notis om den här frågan, och det är en mycket kort tid, under vilken jag samlat dessa klipp.

Det befinnes då, att notiser från olika bygder i övre Norrland och till och med från Jämtland ge en antydning om tillvaron av en betydande björnstam där uppe och en ökning av björnbeståndet. Här talas t. ex. om en slagbjörn, som anföll en lappman. På samma plats hade man förut träffat på och fällt tre björnar. Nu fälldes ytterligare en. Vidare omtalas i en notis, hurusom en arg björnhona gick till anfall och måste skjutas. Hon hade två ungar med sig. En annan notis omnämner, att i Tåsjö östra by en björn börjat husera mitt inne i byn; detta uppgives av trovärdiga personer. Andra notiser berättar om att domänstyrelsen tillåtit fällandet av två björnar i närheten av Murjek och att en stor björn skjutits på Blaikfjället. Vidare konstateras att björnar på ett ställe — det gäller Värmland — rivit över hundratalet djur i en fårhjord. På ett annat ställe — i gränstrakterna mellan Värmland och Dalarna — har man konstaterat, att björnar härjat bland den levande egendomen, och i trakten av Arjeplog sköts en björnhona på Säidevare. Hon hade med sig tre ungar. I en notis står det omtalat, hurusom i Enare lappmark på finska sidan av gränsen finns gott om björnar, som synas invadera Sverige. Vidare talas om att en slagbjörn skjutits i närheten av Jokkmokk och att en björnhona med två ungar varit synlig på ett annat ställe.

Jag har här bara tagit några exempel, och jag tror, att om man verkligen ville grundligt gå igenom tidningspressen från de län, som beröras av björnens härjningar, skulle man kunna samla ofantligt mycket mer material i den här vägen, än vad jag gjort. Dessa tidningsmeddelanden giva åtminstone en antydning om att björnbeståndet är på tillväxt, och att det också förhåller sig så, är den allmänna uppfattningen där uppe i bygderna. Jag har talat om detta med några riksdagsmän, som äro från dessa bygder och känna till förhållandena, och de äro av precis samma uppfattning.

Jag har nu på min interpellation i den här frågan fått svar av statsrådet. Detta svar är i någon mån löftesrikt, även om det i någon utsträckning tycks grunda sig på den uppfattningen, att man bör se till att det finns kvar en del björnar här i landet. I det avseendet står inte svaret i riktig överensstämmelse med ett annat svar, som statsrådet gav för några dagar sedan i andra kammaren. Det gällde tillvaron av vildsvin i Skåne, och i det fallet förklarade statsrådet — jag har sett svaret i andra kammarens protokoll — att man borde *utrota* vildsvinen. Det är en annan ståndpunkt. När det gäller björnarna, är det fråga om att i någon mån bevara beståndet. Nu vill jag inte vara elak, men om jag är litet elak efter fyrtio riksdagar, så har statsrådet kanske inte så mycket att säga om det. Jag tycker, att man i det här sammanhanget kan påminna sig den latinska sentensen *quod licet Jovi, non licet bovi*. Skall det vara någon skillnad, när det gäller att skydda skånska jordbrukare å ena sidan och lappar och nybyggare i Norrland å andra sidan? Jag hoppas, att den meningen inte ligger bakom statsrådets ställningstagande, men folket där uppe kan lätt få en sådan uppfattning. Beträffande vildsvinen sägs, att de skola helt utrotas, men beträffande björnarna att det skall finnas kvar en stam ur naturskyddssynpunkt o. s. v. Nu vill jag emellertid för min del säga, att jag nog hellre möter ett vildsvin än en björnhona med ungar; den senare är mycket tråkigare att stöta tillsammans med än vildsvinet.

Jag hoppas, att de synpunkter, som jag har framfört här, skola bli i någon mån direktivgivande, när en eventuell ny utredning kommer till stånd på detta område. Vad jag särskilt skulle vilja framhålla, är det rimliga i att vid en sådan eventuell utredning folk från bygderna där uppe, som äga sakkännedom — alltså representanter för lapparna eller nybyggarna — finge deltaga. Hit-

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland. (Forts.)

tills har det inte skett, vilket är mycket beklagligt, ty är det några människor, som beröras av den här frågan, så är det väl de människor, som leva under den fara, som följer med tillvaron av ett stort björnbestånd. De borde väl åspörjas och, som sagt, helst få deltaga i en eventuell utredning.

Jag slutar med att uttala en förhoppning om att en sådan utredning så snart som möjligt kommer till stånd.

Herr Näsgård: Herr talman! Jag kan instämma med herr Hage, när han understryker, att man på det här området inte bör tillämpa olika normer för norra Sverige och för södra Sverige. Jag kan själv erinra mig hur vissa sportentusiaster, när det gällde lodjuret, som också var fridlyst, blevo mycket intresserade av allmän jakttid, så snart lon i början av 1940-talet började sprida sig ned mot södra Sverige och skada viltbeståndet, även om den inte angrep tamdjur, som den gör i Norrland. Men i övrigt tycker jag att herr Hage går alldeles för långt i sin jaktiver. Det är tydligt, att herr Hage — han utsäger det för resten klart — syftar till en fullständig utrotning av björnbeståndet. Vi voro ju nära den fullständiga utrotningen för inte så lång tid sedan, nämligen omkring 1920; man beräknade, att det under de första åren av 1920-talet endast fanns några tiotal björnar i hela landet. Bestämmelser om skottpengar på björn funnos kvar så sent som 1893, och den fria jakten på björn var tillåten ända till dess 1912 års jaktlag antogs av riksdagen. På 1920-talet var, som sagt, björnbeståndet nästan förött. Utrotningen höll då på att bli så hundraprocentigt effektiv som herr Hage nu tycks förorda. I och med fridlysningen 1927 blev det ett omslag, och vid 1935 års jaktlagstiftningsutredning beräknades björnbeståndet ha stigit till omkring tvåhundra djur. Som statsrådet nämnde nyss kom 1942 års björnutredning sju år senare till resultatet, att stammen kunde beräknas omfatta omkring trehundra björnar eller något därunder.

Herr Hage säger nu, att det är en allmän uppfattning, att björnbeståndet ytterligare har ökat. Jag vet inte hur det kan förhålla sig med den saken. Jag har emellertid kunnat konstatera, att 1943 års bestämmelser om en allmän jakttid på två månader ha verkat avspännande; den förut mycket hatfulla känslan mot björnen har i någon mån avtrubbats. Jag bygger detta på meddelanden, som jag fått från lappfogdarna i såväl Norrbottens som Västerbottens län. Och lappfogdarna stå på lapparnas sida så starkt som någon kan göra. Det ser ut som om fridlysningen 1927 åstadkom en alltför stark ökning av björnstammen, och därför krävdes en uppmjukning av bestämmelserna. Jag hoppas — och jag tror, att det finns grund för den förhoppningen — att den provisoriska anordning, som år 1943 infördes, skall leda i rätt riktning. Nu sade statsrådet nyss, att om den inte skulle visa sig tillräcklig, skall frågan tas upp till ny behandling. Det tycker jag, att också herr Hage borde kunna vara nöjd med.

Vill herr Hage nu göra en verkligt effektiv insats för att utrota rovdjuren här i Sverige, tycker jag, att herr Hage, i stället för att vända sig mot björnen, skulle motionera i januari om ett anslag för en fullständig utrotning av vargen. Det har man ännu inte lyckats med, fastän vi i så många år haft mycket höga skottpengar på varg; det betalas femhundra à sexhundra kronor sammanlagt för fälld varg. Ändå har vargbeståndet inte kunnat utrotas. Och vargen anställer nog mycket större skada, när det gäller renarna, än vad björnen gör.

Jag vill också påpeka den stora skillnaden efter 1943 beträffande nödvärnsrätten, när det gäller björnen; den rätten utvidgades då högst betydligt, och detta har sin betydelse särskilt när det gäller slagbjörnens uppträdande på re-

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland. (Forts.)

narnas kalvningsland. Det är högst sällan som en lapp försedd med gevär kan överraska björnen just när han river en kalv, men lapparna kunna ofta vid ett förföljande av björnen nedlägga honom. Det var inte tillåtet förut.

För min del vill jag på intet sätt prisge befolkningen där uppe i norr åt rovdjuren, utan jag anser att statsmakterna ha skyldighet att hålla befolkningen där skadeslös, men jag hoppas, att det skall finnas en möjlighet att hålla en björnstam i vårt land, som inte är större än att den kan leva utan att skada människorna till liv och lem eller att tillfoga nybyggare och lappar ekonomisk förlust. Ersättningsreglerna för skador av björn äro mycket generösa, och jag tror att stämningen bland befolkningen där uppe skall bli ännu bättre, när de nya bestämmelser, som gällt från den 1 juli i år, bli kända och tillämpade, nämligen att ersättning även lämnas för tamdjur, som rivits av icke fridlysta rovdjur, varg och järv; regeringen framlade ju en proposition härom i våras, som antogs av riksdagen, och de nya bestämmelserna äro nu gällande. Jag tror, att björnen förut delvis fick skulden även för skador, som förövades av vargen och järven. Det kan således hända, att björnens skuldkonto så småningom — och kanske till och med rätt hastigt — minskas.

Herr Näslund: Herr talman! Jag skall be att få framföra några synpunkter på det här ämnet.

Jag vill då först konstatera, att i slutet av statsrådets svar skymtade en tonart, som gör, att man, om man är förhoppningsfull, kan vänta, att här kommer någonting att göras för att stödja befolkningens strävanden att skydda sig mot rovdjuren. Men det måste här finnas en god vilja — vilket jag förutsätter, att statsrådet besitter — om det skall bli något resultat. Jag vill också konstatera, att vi nu kommit så långt i överläggningarna på det här området, att blicken öppnats för att den befolkning, som närmast beröres av frågan om rovdjurens härjningar, inte demonstrerar av okynne. Redan detta är en framgång.

Den siste talaren här förde i sitt anförande ett resonemang, som jag tycker kunde tolkas på det sättet, att diskussionen nu gäller en utrotning av björnen eller ett bibehållande av nuvarande bestämmelser. Jag tror, att det är att gå ännu längre i överdrift, än möjligen herr Hage gick. Det är ingen, som önskar utrota björnen. Men vad vi äro övertygade om är, att domänstyrelsens och dess tjänstemäns förmodan, att djurstammen snarare har minskat än ökat, inte är riktig. Av omfattningen av den skadegörelse, som björnen — och även andra rovdjur — åstadkommer årligen, kan man dra den bestämda slutsatsen, att rovdjursstammen har ökat trots 1943 års bestämmelser. Frågeställningen blir således: äro 1943 års bestämmelser till fyllest för att hålla rovdjursstammen nere? På den frågan svarar jag obetingat nej. Det äro de inte — om man har rimliga anspråk på de offer som befolkningen skall lämna i fråga om tamdjur, naturligtvis.

Jag menar alltså att man här kan allvarligt ifrågasätta, huruvida man, med bibehållande av denna två månaders allmänna jakträtt på björn, kan komma till rätta med spörsmålet exempelvis genom att upplåta jakträtt åt vårdarna vid de föreningar — t. ex. fårsambetesföreningar — som nu få arrendera ett område, så att dessa vårdare kunde sätta i gång jakt på björnen omedelbart sedan den har varit framme och gjort någon skada. För närvarande är det ju så, att en av domänstyrelsens revirförvaltare är ansvarig för jakten, och då tar det en kortare eller längre tid innan jaktsällskapet kommer ut. Då blir det som på Blaikfjället — tidpunkten för jakten blir den olämpligaste tänkbara.

Herr talman! Jag understryker förhoppningarna om att Kungl. Maj:t vid närmare beaktande av vad som sker på detta område skall finna anledning

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland. (Forts.)

till en revision av författningarna i det här avseendet. Jag sträcker inte alla förhoppningarna så långt som till att det skulle bli bestämmelser om att björnen skall utrotas, det behövs sannerligen inte, men att man skall få utrota de björnar som vi kalla slagbjörnar lär väl vara ett allmänt intresse, och det är dit vi vilja komma.

En annan sak, som vi vilja påpeka i det här sammanhanget, är att det finns en skadeverkan utöver den som redovisas genom antalet förkomna tamdjur, nämligen minskningen i tillväxt hos t. ex. fåren i en skock, som går på ett fårsambete. Uppå på Blaikfjället hade vi i våras i runt tal elvahundra får, och den person, som närmast var ansvarig för sambetesföreningen — det var för övrigt en lantmätare — sade mig, då jag träffade honom, att man i regel räknade med en tillväxt på 15 kg per djur och säsong eftersom det var vårlamning. På Blaikfjället hade man emellertid nu — utom att man hade förlorat i runt tal etthundra får, som synbarligen voro uppätta av rovdjuren — bara haft 5 kg per djur i tillväxt. En förlust av 10 kg per djur hos tusen djur representerar ju en intë oansenlig summa — 30 000 å 35 000 kronor, räknade han ut. Han får stå för siffrorna — jag vågar inte påstå att de äro i detalj riktiga — men att tillväxten blir nedsatt, därom vittnar ju skillnaden mellan å ena sidan de får, som gå på de här sambetena, där de jagas och oroas av rovdjuren natt och dag sommaren över, och å andra sidan fåren på andra, ganska klena beten, som ligga närmare bygderna och där djuren kunna gå i lugn och ro.

Herr Näsgård talade här om att det hade skett en avspänning, och jag skall vitsorda att det har skett någon avspänning i och med att man har fått bort de äldre, oförnuftiga bestämmelserna, men det finns en sak som befolkningen inte kan undgå att göra sina reflexioner över, och det är jämförelser med den moderna djurskyddslagstiftningen. Den gör att timmerkörare och andra människor som ha med djur att göra få vara ganska försiktiga för att inte bli föremål för allvarlig uppmärksamhet från djurskyddspolisen, och det är ingenting ont att säga om det, men exempelvis dessa elvahundra får på Blaikfjället, de stackarna ha intet skydd av denna lagstiftning. De få springa i ett, ibland dygnet om, andfådda och oroliga, och bli så nervösa att de vid minsta knäpp eller knaster i skogen ge sig i väg så att det bara dånar i marken. Om en fattig timmerkörarens häst har fått ett selbrott, då skall timmerköraren åtalas för det, men att etthundra får årligen tas av rovdjuren och att även andra får trakasseras av dessa det sker under det allmännas skydd, och jag förstår de fårägare, som bli upprörda över detta. Detta är, herr talman, inte bara en känslosak, utan det har även ekonomisk betydelse, ty, som jag nyss har sagt, genom den oro som uppstår bland fåren som gå ute och beta minskas deras tillväxt, så att näringen blir långtifrån lönsam.

Jag förutsätter, herr talman, att vi äro fullkomligt överens om att strävandena att öka fårstammen i landet äro vällovliga, ja, angelägna, och i hopp om att vi äro ense därom ansluter jag mig till interpellantens förväntan, att Kungl. Maj:t skall vidtaga åtgärder som leda till att tamboskapen blir bättre skyddad än den för närvarande är.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag har nog en känsla av att de nya fridlysningsbestämmelserna av år 1943 utgöra en ganska god kompromiss mellan de båda ytterlighetssynpunkterna, som gå ut på att björnstammen bör utrotas helt respektive att man vill ha minsta möjliga ingrepp i björnstammen. Jag tror inte, att det är någon allmän folkmening bakom tanken att man helt skall utrota björnen, med hänsyn till att den ju ändå utgör ett så originellt, traditionellt och i många avseenden intressant inslag i vår fauna. Meningen är

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland. (Forts.)

väl, att man skall skapa sådana bestämmelser, som göra att man har björnstammens tillväxt under erforderlig kontroll.

Jag skulle kunna anföra några specificerade detaljsiffror, som verifiera det allmänna omdömet, att man efter 1942—43 har lyckats härmed. Inom Norrbottens län lyckades man under åren 1936—1941 endast skjuta en à två björnar per år, 1942 sköt man sju, 1943 nio, 1944 tio och 1945 fjorton björnar; det är en ganska stark, kontinuerlig stegring. I Västerbottens län sköt man ingen björn under åren 1936—1939, under år 1940 sköt man två och under år 1941 en. Beträffande åren efter de nya fridlysningsbestämmelsernas tillkomst ha vi en redovisning av två, fyra, tre respektive sex skjutna björnar. I Jämtlands län sköt man ingen björn före de nya bestämmelsernas tillkomst, men därefter har man skjutit tre à fyra om året utom år 1945, då man sköt nio. Även i Västernorrlands län har man skjutit björn under de här sista åren. Man har, menar jag, statistiskt bevis för att utskjutningen nu har en långt större omfattning. Risken för att stammen skall bli för stor har man nu lyckats bemästra. Jag tror nog man får sätta tilltro till det här siffermaterialet och även till svaren på den enquête, som domänstyrelsen har gjort bland revirförvaltningsarna och som har visat att man betraktar de senaste årens utskjutning som en reduktion av björnstammen.

Det har här anförts, att man kanske betraktar björnutskjutningen på ett annat sätt än vad mitt interpellationssvar i andra kammaren angående utskjutningen av vildsvin kunde ge anledning att tro. Jag vill då först säga, att regeringen inte anser att de skånska jordbrukarnas intressen böra få prioritet framför de norrbottniska småbrukarnas motsvarande intressen. Förklaringen till den olikhet, som förefaller att finnas, är den, att när det gäller vildsvinen lyckas vi icke kontrollera beståndet, utan den enda möjligheten att avhjälpa de olägenheter dessa åstadkomma och som bli större och större för varje dag är att inrikta sig på fullständig utskjutning. Det är ju så, att vildsvinen agera på natten, om jag så får uttrycka mig. På dagarna ligga de och trycka i de täta granskogarna, och då kommer man inte åt dem, men på nätterna ge de sig ut och förstöra rotfruktsstukor o. s. v. Det går inte att hejda deras framfart med mindre man går till våga så som vi ha tänkt oss, med licenserade jägare och med målsättningen total utrotning. Det kunde ju tyckas, att det också skulle vara ett naturintresse att ha en liten stam vildsvin kvar på Linderödsåsen i Skåne, men vi våga inte ta risken, ty kan man inte inrikta sig på att helt utrota vildsvinen växer stammen för starkt; det går inte att hålla den under kontroll.

Det anfördes här från riksdagsman Näsgårds sida, att man enligt de nya bestämmelserna också har nödvärnsrätten, och jag föreställer mig att man genom denna rätt skall kunna komma åt de speciella slagbjörnarna. Det gäller ju ingen fridlysning för björnar som ha fått vana att slå renkalvar och får, utan det är tillåtet att skjuta dem så fort de angripa tamdjuren, och längre kan man ju inte gå i det hänseendet.

Man måste försöka förena intresset att ha stammen kvar under kontroll med intresset att undvika skadeverkningar, och jag tror att man har lyckats göra detta med de sista fridlysningsbestämmelserna. Härutöver har jag i interpellationssvaret i dag förklarat, att regeringen är beredd att även i fortsättningen följa frågan med all den uppmärksamhet som är erforderlig.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall be att endast få säga några ord med anledning av herr statsrådets och herr Näsgårds anföranden. Jag skall börja från slutet. Herr statsrådet nämnde att vi ha nödvärnsrätten mot björnen: man kan skjuta ned den, om den exempelvis angriper. Det är alldeles riktigt, men om den rätten får någon betydelse, beror på om man har bössan med sig. Har man inte

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland. (Forts.)

det kan man inte skjuta ned björnen och inte heller om man inte hinner få upp geväret i rätt tid, och det kan hända att björnen är snabbare. Nödvärnsrätten har sina sidor och är inte alltid så effektiv.

Eftersom man här kommit in på den saken, vill jag säga att frågan om utrotande av björnen mest är ett teoretiskt spörsmål. Jag tror inte på utrotande av björnen, så länge vi ha bygder, som inte äro befolkade. Växer ett samhälle upp och blir hela bygden i stort sett bebyggd, försvinner björnen i stort sett förr eller senare.

Vad som förvånar mig i det här sammanhanget är, att man vill göra Norrland till ett slags undantagsområde genom att säga, att där är medborgarnas intresse att få skydd inte så motiverat som annorstädes. I andra delar av landet har björnen försvunnit. Där har man utrotat den utan tanke på naturskyddet och alltså intagit en helt annan ståndpunkt än när det gäller övre Norrland.

Herr statsrådet sade, att björnarna äro originella djur. Jag skulle snarare vilja säga att det är fula djur. De tilltala inte alls mitt estetiska sinne. De äro bland de snuskigaste och fulaste djur man kan få tag i, så från *den* synpunkten finns det sannerligen ingen anledning att skydda björnen.

Nu talade statsrådet också om — det berördes även i interpellationssvaret — att det har skjutits ett betydligt större antal björnar under senare år efter det att den nya författningen kom till. Det är kanske riktigt, men det bevisar ingenting beträffande huruvida beståndet har ökats eller inte, ty efter vad det påstås har det kommit in ganska betydande björnbestånd från Finland, och vidare säges nativiteten på en del håll ha varit ganska stor, tack vare det skydd bestämmelserna ha inneburit. Den omständigheten att man skjuter ned ett visst antal björnar är således inget bevis för påståendet, att beståndet har blivit mindre.

Jag vill också säga, att när det gäller bedömandet av frågan, huruvida beståndet blivit större eller mindre, sätter jag större tilltro till befolkningen där uppe än till jägmästare och domänstyrelsen — det vågar jag bestämt påstå. Människor, som leva i björnrika trakter med den fara det innebär, äro mera vittnesgilla än exempelvis en jägmästare, som får befordran från mellersta Sverige och är i dessa bygder några år för att därefter söka och få transport till södra Sverige. De hinna aldrig bli rotfästa i övre Norrland och kunna överhuvud taget inte tillägna sig den mentalitet, som finns hos den infödda befolkningen eller bland dem som vistats där en längre tid. Jag tror alltså att man kan sätta större tilltro till de uppgifter som emanera från befolkningen där uppe.

Herr Näsgård: Herr talman! Bara ett par ord om nödvärnsrätten som herr Hage berörde. Det är alldeles riktigt, att när lapparna påträffa en björn som river renkalvar ha de kanske inte gevär med sig. Lapparna bära vanligen inte gevär med sig i fjällen. Därför har den utvidgade möjligheten att jaga björn, som infördes genom 1943 års bestämmelser, så stor betydelse, eftersom lapparna när en slagbjörn börjar uppträda på ett renkalvningsland kunna ordna särskild jakt på denna björn, och erfarenheten under de senare åren har också visat att de begagnat den utvägen i stor utsträckning och med framgång.

Herr Näslund: Herr talman! Jag ber att få betona, att jag har samma uppfattning som statsrådet Sträng i fråga om betydelsen av nödvärnsrätten, där den kan tillämpas. Men nu är det ju så, herr statsråd, att den rätten förutsätter att man har jakträtt på marken, annars lär man inte få gå med laddat gevär ute på ett fårsambete som arrenderas av kronan. Eftersom dessa fårsambeten i regel knappast kunna anordnas på andra områden än kronans mark,

Ang. decimering av björnbeståndet i Norrland. (Forts.)

förutsätter jag att herr statsrådet med den inställning som han har är beredd att medverka till att även jakträtt upplätas åt de färsambetesföreningar som få arrendera ett betesområde.

Den tanken var jag inne på i mitt första anförande, och jag får säga att om man vill gå ett sådant steg befolkningen till mötes, är det enligt mitt betraktelsesätt en mycket försiktig åtgärd från rovdjursskyddssynpunkt, men det är också praktiskt att gå den vägen, ty det är slagbjörnarna och andra rovdjur som härja med tamdjuren som befolkningen vill utrota. Om en fårherde som är kapabel att handha ett gevär får rätt att ha det med sig och fälla björnen, när den kommer in i fårhjorden, har man garanti för att den björn, han fällt, är en slagbjörn. De fredliga björnarna hålla sig stillsamt på andra områden.

Jag ber, herr talman, att än en gång få understryka vad jag nu anført. Det synes mig vara en mycket blygsam begäran att sambetesföreningarna erhålla jakträtt. Det förefaller mig som om man kanhända skulle kunna ordna saken i administrativ ordning, varigenom man slipper besvara riksdagen — åtminstone kan man göra ett försök på den vägen.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Herr Näslunds önskemål ha redan enligt gällande praxis blivit tillgodosedda, kanske inte exakt men i sak som han önskade. Jag erinrar om att vi ha ett av de större färsambetena uppe på Blaikfjället. Där uppträdde ju, såsom också omtalades i herr Näslunds anförande, en slagbjörn i våras. Vi läste om det i stockholmspressen varje dag. Där uppe bildade man jägarpatruller som förföljde björnen åtskilliga veckor i det vällovliga syftet att skjuta den. Att det var med Kungl. Maj:ts välsignelse, känna vi alla till. En sak för sig är att jakten var mindre lyckad.

Herr **Näslund**: Herr talman! Jag får fästa uppmärksamheten på den praktiska skillnaden mellan en jakt bedriven av fårherden, som har tillfälle att uppta jakten genast när björnen har gjort skada, och en jakt anordnad av revirförvaltaren. Först skall denne organisera ett jaktsällskap, och innan sällskapet kommit ut på markerna har det kanske förflutit en hel vecka. Revirförvaltaren har dessutom kanske inte bättre kännedom om den lämpliga tidpunkten för jakten än att det går som på Blaikfjället, där man anställde jakten vid en tidpunkt då fjällfloran stod som högst och vegetationen var som tätast; då vet fjällfolket att det inte finns någon möjlighet att göra björnen någon skada.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fria resor i vissa fall för personal vid försvaret;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till samarbetskommittén för byggnadsfrågor;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till reparation av Västerås domkyrka;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns kommittéanslag; samt

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss disposition av behållning å anslag till komplettering av det permanenta telefonnätet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; och

nr 74, angående arvode för utarbetande av register till riksdagens protokoll med bihang m. m. för höstsessionen 1946.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 15 november 1946 dagtecknad proposition, nr 380, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft.

I förevarande lagförslag voro 1 och 2 §§ så lydande:

1 §.

Den som mot vederlag förvärvar rätt till vattenkraft i strömfall, varur i dess helhet vid ändamålsenlig utbyggnad kan uttagas mer än ethundra turbinhästkrafter, räknat efter normalt oreglerat lågvatten, skall för kontroll av vederlagets skälighet ofördröjligen göra anmälan om förvärvet hos Konungen, i den mån Konungen förordnar därom.

I anmälan skall lämnas upplysning om vederlaget för vattenkraften, jämte skola tillhandahållas de handlingar och uppgifter som erfordras för prövning av vederlagets skälighet. Har vid förvärv av fastighet med tillhörande vattenkraft särskilt vederlag för vattenkraften icke bestämts, skall uppgivas, huru stor del av vederlaget i dess helhet som anses belöpa på vattenkraften.

Inkommer ej anmälan, äger Konungen införskaffa erforderliga uppgifter.

2 §.

Finnes vederlaget för vattenkraften eller, då vattenkraft förvärvas jämte annan egendom, det vederlag som prövas belöpa på vattenkraften ej vara skäligt, äger Konungen föreskriva den nedsättning som därav påkallas.

I avbidan på Konungens prövning må utfäst vederlag ej givas eller mottagas.

Lagförslaget upptog följande övergångsbestämmelser:

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 juni 1948 eller den tidigare dag Konungen bestämmer. Lagen skall äga tillämpning jämväl å förvärv som skett före lagens ikraftträdande men efter den 15 november 1946. Med avseende å förvärv som skett å sådan tid att lagen är tillämplig å förvärvet skall vad i lagen stadgas gälla även efter den 30 juni 1948.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren av herr *Ljungberg* väckt motion, nr 594, vari hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte beakta i motionen anförda synpunkter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen II: 594, bifalla förevarande proposition.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Holmbäck*, *Wistrand*, *Hagman* och *Andersson* i Gisselås, vilka på åberopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition nr 380 måtte av riksdagen avslås;

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

2) av herrar *Hallagård, Hedlund* i Rådomb och *Osterman*, vilka av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med förklaring, att det framlagda förslaget till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga förslaget med följande tillägg till 7 §:

Lagen äger ej tillämpning å sådana förvärv vilka jämlikt bestämmelserna i 5 § tredje stycket lagen den 21 december 1945 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet äro undantagna från skyldigheten att söka tillstånd enligt sagda lag.

3) av herr *Linder*, som ansett, att lagstiftningen icke borde äga retroaktiv tillämpning, samt därför hemställt, att den i övergångsbestämmelserna intagna föreskriften, att lagen skulle äga tillämpning jämväl å förvärv som skett före lagens ikraftträdande men efter den 15 november 1946, måtte utgå.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Norman**: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 44 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta lagförslag paragrafvis med övergångsbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställda föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Det av utskottet tillstyrkta lagförslaget.

1 §.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Vid 1945 års riksdag förelåg ett förslag till vissa ändringar i vattenlagen. För min del ställde jag mig ganska tveksam till de då föreslagna ändringarna, men jag gick med på dem och talade för dem här i kammaren. Jag motiverade detta med att det gällde ett lagförslag som avsåg att motverka spekulationen i vattenkraft. Det gällde då spekulering i vattenkraft som man avsåg att ganska snart utbygga. Ändringarna inneburo införande av en expropriationsrätt i de händelser, då ägare av vattenfall underlätto att utbygga fallet utan endast avsågo att tillgodogöra sig en framtida värdestegring å detta.

I år föreligger en ny proposition, den som vi nu skola behandla. Det gäller också nu åtgärder mot spekulering i vattenkraft, men åtgärder som avse någonting annat än i följ. Här avse åtgärderna att förhindra alltför höga priser vid försäljningar av vattenfall, och särskilt gäller det sådana vattenfall som man inte kan tänka sig komma att utbyggas under den närmaste tiden och som alltså inte falla under de bestämmelser i vattenlagen som infördes 1945.

Då jag nu har intagit en annan ståndpunkt än 1945 och yrkat avslag på propositionen, kan det kanske tillåtas mig att med några ord motivera anledningen till att jag hyser den uppfattningen att propositionen inte bör bifallas.

Så mycket är klart att åtgärder mot prisstegring av vattenkraft även i de händelser, som här äro i fråga, äro önskliga. Det är önskligt att man kan förhindra en oskäligen prisstegring på vattenkraften överhuvud taget. Hur man skall kunna ingripa på detta område är emellertid, såsom justitieministern har påpekat, en synnerligen svår fråga. Han tänker sig en utredning i ärendet, och de bestämmelser som nu föreslås ha heller icke definitiv karaktär, utan de avse ett provisorium för ett och ett halvt år framåt.

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

De nya bestämmelserna innebära att Kungl. Maj:t i de delar av Sverige, Kungl. Maj:t skall bestämma, skall kunna kontrollera priset på vattenkraften då den säljes. Var och en som köper en andel, hur liten som helst, i ett strömfall, som i utbyggt skickt ger mera än 100 turbinhästkrafter, skall vara tvungen att anmäla sitt förvärv till Kungl. Maj:t, som sedan skall pröva skäligheten av vederlaget. Denna anmälningsskyldighet existerar enligt propositionen, vare sig det gäller en hel fastighet, vars väsentliga värde består i vattenkraften, eller en andel i sådan fastighet eller en jordbruksfastighet eller skogsfastighet, vars värde väsentligen består i jordbruket eller skogen men där det finns ett vattenfall på mera än 100 turbinhästkrafter, eller en andel, hur liten som helst, i en dylik jordbruks- eller skogsfastighet. Tvånget att anmäla förvärvet och att underkasta sig Kungl. Maj:ts bestämmande av vederlaget existerar alltså, efter vad jag kan utläsa, även i det fall att en person köper en liten andel i en fastighet i en by, till vilken det hör ett samfällt strömfall. Detta tvång att underkasta sig kontroll existerar också enligt propositionen när man förvärvar servitutsrätt till vattenkraft, alltså inte blott då det gäller äganderätt utan även då det är fråga om begränsad sakrätt i fast egendom. Tvånget existerar också då man köper aktier eller andelar i handelsbolag eller föreningar, vilkas huvudsakliga egendom består i vattenkraft. Underkastar sig inte säljaren Kungl. Maj:ts nedsättning av priset, har han en tid av två månader på sig att rygga köpet. Om man inte anmäler köpet eller tar eller ger vederlag utan att Kungl. Maj:t har prövat vederlaget, inverkar detta inte på själva köpet, som blir giltigt — lagfart kan erhållas o. s. v. — men det inträder straff enligt den nya lagen.

Såsom jag redan har poängterat är själva syftet med den nya lagstiftningen gott. Men såsom jag har försökt utveckla i den reservation, som jag tillsammans med några andra ledamöter har avgivit, blir den nya lagen knappast ett effektivt medel mot spekulation.

De som man vill åt äro givetvis framför allt mellanhänderna, de som köpa vattenkraft billigt och efter en kort tid sälja den dyrt. Men den nya lagstiftningen innebär ju endast ingrepp mot dem som köpa eller sälja vattenkraft dyrt. En mellanhand har alltså möjlighet att köpa vattenkraften, om han bara köper den billigt. Det är inget hinder enligt denna proposition mot att en spekulant köper hur mycket vattenkraft han vill, bara han har lyckats förmå hönderna att sälja vattenkraft billigt. Sedan kan han avvakta en prisstegring. Det är, tycker jag, en mycket stark invändning mot förslaget. Om däremot mellanhanden är villig att ge jordägaren ett högre belopp — jordägaren kanske begär en större summa och mellanhanden är villig att betala den — kan Kungl. Maj:t sätta ned vederlaget.

Då det gäller försäljningen från mellanhanden till den som vill utbygga ström-fallet, kan Kungl. Maj:t ingripa om priset är dyrt och hindra en försäljning, men Kungl. Maj:t kan inte hindra mellanhanden att behålla vattenkraften. Då blir följden, att om mellanhanden är kapitalstark — t. ex. ett bolag som behöver vattenkraft själv — kan den få ut precis samma vinst genom att själv exploatera vattenfallet och använda kraften i sin egen rörelse. Inte heller i detta hänseende är alltså lagen vidare effektiv.

När nu Kungl. Maj:t skall kunna ingripa mot mellanhandsförsäljningar av vattenkraft, kan det få till följd att Kungl. Maj:t t. ex. hindrar en kommun, som vill skaffa sig vattenkraft på längre sikt, att göra det under motivering att priset är för dyrt. Resultatet kan då bli att vattenkraften i stället behålles av mellanhanden, om inte denne vill sänka priset.

Även andra olägenheter med det nya förslaget måste man räkna med. Det blir ett ytterligare band på fastighetsförsäljningen. Enligt den lagstiftning

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

som antogs 1945 kan, som vi alla veta, en man, som inte äger någon jordbruksfastighet men nu köper en sådan, få lagfart på den i de allra flesta fall, om han kan skaffa ett intyg från landsfiskalen om att det är meningen att han själv skall begagna jordbruksfastigheten. Men i det fall att med fastigheten följer vattenkraft blir han nu tvungen att dessutom vända sig till Kungl. Maj:t för att få vederlaget prövat, och han får inte betala något förrän detta skett. Betalar han någonting av vederlaget eller tar säljaren emot någonting av det, är det enligt den nya lagen straffbart, och såsom lagtexten är skriven kan den väl knappast tolkas på annat sätt än att den som köper en fastighet, vilken som helst, inte kan få betala någonting alls för den utan Kungl. Maj:ts tillstånd, så snart det är vattenkraft med.

I det fall, då Kungl. Maj:t sätter ned vederlaget, får säljaren två månader på sig. Om han under den tiden finner att konjunkturerna gå uppåt och egendomen stiger i pris, kan han rygga köpet till köparens nackdel.

Jag tror att det anförda är tillräcklig motivering för det omdömet att lagen inte är något lämpligt medel mot prisstegring på vattenkraft. Det är väl också justitieministerns mening — det är såsom jag redan betonat bara fråga om ett provisorium. Vad det då gäller är enligt min uppfattning att se efter, huruvida den spekulation i vattenkraft, som har ägt rum sedan 1945 års regler kommo till, är sådan att det verkligen är motiverat att anta regler av den natur som det här är fråga om, regler i fråga om vilka man i varje fall måste vara mycket tveksam om de komma att föra till åsyftat resultat.

Det är då att märka, att propositionen inte ger några upplysningar i den saken. Propositionen är mycket knapphändig; den har tydligen tillkommit mycket hastigt. Den har inte varit på remiss till några myndigheter och ger alltså inte så mycket upplysningar i frågan. Den enda myndighet som granskats den är lagrådet, som har underkastat lagtexten en teknisk granskning i enlighet med bestämmelserna i regeringsformen. Men så mycket torde vara tydligt, om inte direkt av propositionen så av vad som eljest har sagts, att bakom propositionen ligger ett stort köp av vattenkraft uppe i Ångermanälven av Stockholms stad från Graningeverken, ett köp som ännu icke slutgiltigt beslutats från Stockholms stads sida. För att gå närmare in på saken, torde det vara så — justitieministern kanske kan korrigera mig, om jag tar fel i det hänseendet — att Kungl. Maj:t vid utarbetandet av propositionen till sin disposition haft en promemoria över detta inköp som avgivits av vattenfallsstyrelsen och som sedermera i slutgiltigt skick har inlämnats till Kungl. Maj:t. Det är nämligen så att Stockholms stad för att kunna utnyttja sitt inköp måste hos regeringen begära att kraft från ifrågavarande vattenfall skall få transmitteras över statens ledningar ned till Stockholm. Frågan härom föreligger alltså hos Kungl. Maj:t, och i den frågan har vattenfallsstyrelsen yttrat sig i den promemoria som jag nu har omnämnt.

Då man nu läser denna promemoria, får man ett utomordentligt starkt intryck av vilka höga priser på vattenkraft, som för närvarande begäras, och vilka vinster, som kunna göras. De vattenfall, som det är fråga om, bestå av två sträckor, den övre och den undre sträckan, och det säges i utlåtandet från vattenfallsstyrelsen, att i den övre sträckan ha Graningeverken praktiskt taget inte ägt någonting förrän under de sista åren. De ha köpt där under de sista åren och betalat 600 000 kronor jämte, som promemorian säger, möjligen värdet av vissa frikraftsleveranser, som säljarna ha betingat sig. När nu Graningeverken i sin tur skola sälja denna vattenkraft, som de ha köpt för praktiskt taget 600 000 kronor, göres det i promemorian gällande, att värdet av vad de betinga sig — det gäller frileveranser av kraft — uppgår till 9 600 000 kronor. Vad den nedre sträckan angår finns det inte så exakta uppgifter om vad

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

Graningeverken ha betalat, men försäljningsvärdet för den skulle uppgå till 3 750 000 kronor, och vi komma alltså upp till en slutsumma på 13 350 000 kronor. Det göres även gällande, att det dyraste vattenfall, som vattenfallsstyrelsen har köpt — Bergeforsen, vilket vattenfall köptes för två år sedan och där riksdagen har gått med på köpet — har kostat 250 kronor per enhet, under det att priset för de nu ifrågavarande vattenfallen skulle motsvara 480 kronor per enhet, alltså i det närmaste dubbelt så mycket.

Enheten är en s. k. niomånadershästkraft. I promemorian säger man vidare, att Graningeverken för 500 kronor ha köpt en strandremsa, som nu säljes mot ett vederlag motsvarande en och en halv miljon kronor.

Ja, när man läser denna promemoria får man, som jag nyss har betonat, ett utomordentligt starkt intryck av prisstegringen på vattenkraft, och jag förstår för min del mycket väl, att herr statsrådet vill ingripa, även om det sker med medel som kanske inte äro så vidare starka eller lämpliga.

Denna promemoria från vattenfallsstyrelsen har emellertid besvarats av Graningeverken i en skrivelse, som har tillställts Kungl. Maj:t och som även har delgivits utskottet, tyvärr dock så sent att utskottet redan hade fattat sitt beslut då det fick del av den. I skrivelsen från Graningeverken göres det gällande, att vattenfallsstyrelsen har misstagit sig i några punkter — i en sju, åtta punkter. Det säges bland annat i skrivelsen, att Graningeverken redan från början ägde mycket mera än vad som har påståtts av vattenfallsstyrelsen. Det anges från Graningeverkens sida, att inköpspriset för de båda vattenfallssträckorna i kontanter skulle motsvara 473 000 kronor, alltså litet mindre än den summa jag nyss nämnde, men att man till dessa 473 000 kronor också måst lägga värdet av frikraftsleveranser till säljarna, vilket värde skulle vara ungefär 1 900 000 kronor, och inköpspriset för det som bolaget har köpt på senare tid — frånräknat alltså det som bolaget hade förut och som ingår i försäljningen till Stockholms stad — skulle alltså därmed vara uppe i någonting mellan 2 300 000 och 2 400 000 kronor. Vidare göres det gällande i Graningeverkens skrivelse, att beräkningen av försäljningspriset, alltså dessa 13 350 000 kronor, är oriktigt gjord, i det att man har underlåtit att ta hänsyn till åtskilliga förhållanden, men någon siffra på vad det begärda vederlaget skulle vara värt enligt Graningeverkens åsikt anges inte i skrivelsen; man säger att det inte går att bedöma.

Det göres också gällande i skrivelsen, att jämförelsen mellan det pris, som Bergeforsen betingade år 1944 och som godkändes av riksdagen, och priset för den vattenkraft som nu skulle försäljas icke är riktigt gjord, utan att priset för Bergeforsen i realiteten hade varit högre. Staten skulle alltså själv ha betalat ett högre pris än det som Stockholms stad skulle få betala.

Jag skall nämna ytterligare en sak som beröres i Graningeverkens skrivelse. Som kammarens ledamöter alla känna till, finns det vissa punkter i den svenska rätten som tyvärr äro utomordentligt dunkla. Till dem hör frågan, huruvida det följer vattenrätt med en avsondrad eller avstyckad lägenhet som ligger vid ett strömfall. Den frågan har varit föremål för många processer, och högsta domstolen har på senare tider intagit en annan ståndpunkt än den som man för trettio år sedan ansåg vara riktig. Vid köpet av den strandremsa jag nyss talade om för 500 kronor var det inte klart, huruvida det skulle höra vattenkraft till den eller inte, och därför infördes det i överenskommelsen en klausul, att Graningeverken skulle öppna process med byn om saken för att få frågan prövad av domstol. Om Graningeverken skulle vinna den processen, skulle den, som hade sålt den lilla lägenheten, få ytterligare 135 000 till de 500 kronor som han hade fått för den i och för sig förmodligen värdelösa strandremsan.

Det blir en helt annan syn på saken, som man får efter dessa upplysningar.

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

Nåja, nu får man ju komma ihåg att Graningeverkens inlaga kommer från ett bolag som har intressen att bevaka, och man kan inte fälla något omdöme annat än efter mycket ingående studium i saken. Det enda man kan säga är väl, att det angrepp på vattenfallsstyrelsen, som här har ägt rum, är av den art att det är absolut nödvändigt för vattenfallsstyrelsen att svara.

Men i detta ärende förekomma två inlagor till, nämligen en från Svenska vattenkraftföreningen och en från stadskollegiet i Stockholm, och dessa inlagor stödja en viktig uppgift som Graningeverken lämnat, nämligen att köpet av Bergeforsen, som riksdagen själv var med om att godkänna år 1944, har skett för ett pris vars realvärde har en annan proportion än vad vattenfallsstyrelsen gör gällande till det sista köpet. Som jag nyss nämnde anför vattenfallsstyrelsen, att i Bergeforsen varje enhet skulle ha sålts för 250 kronor men att i det nu ifrågavarande köpet varje enhet skulle säljas för 480 kronor. Från Graningeverkens sida säges det däremot, att i stället enheterna i Bergeforsen i realiteten skulle ha sålts dyrare än vad enheterna skulle kosta vid det nu ifrågavarande köpet. Svenska vattenkraftföreningen säger, att det i realiteten har varit ungefär samma pris vid de båda köpen. Stockholms stad beräknar priset per enhet till 360 kronor vid Bergeforsen och 420 kronor vid det köp som Stockholms stad gör från Graningeverken; det senare priset skulle alltså vara högre än det förra, men priserna skulle ju ändå ligga på ungefär samma nivå.

Allt detta gör, att jag för min del har ställt mig mycket frågande till huruvida man verkligen kan konstatera en sådan prisstegring och en sådan spekulation, att det kan vara motiverat med en lagstiftning av den natur det här är fråga om.

Med den lagstiftning vi redan äga har staten utomordentligt stora möjligheter att förhindra prisstegring genom att begagna sin rätt att hindra transmittering av elektrisk kraft och det finns alltså redan betydande maktmedel för staten. Då jag till detta har lagt, att lagen är ett dåligt medel att förhindra prisstegring och att det är strid om vilken prisstegring som faktiskt har ägt rum, så har jag kommit fram till ett avslagsyrkande.

Jag kanske kan få tillåta mig ett tillägg såsom kritik av lagen. Sådan den är skriven, är det nog diskutabelt huruvida verkligen detta stora köp faller in under lagens bestämmelser. Det beror på när man skall anse att Stockholms stad förvärvar vattenkraften. Avtalet tycks ha slutits före den kritiska tidpunkten. Det är bara godkännandet från Stockholms stads sida som sker senare. Säljaren tycks emellertid vara bunden, och då kan förvärvet tänkas inträda redan innan den nya lagens bestämmelser komma i tillämpning. Skulle Stockholms stad och säljaren säga, att avtalet är giltigt och alltså icke faller in under denna nya lag, Kungl. Maj:t däremot säga att lagen är tillämplig, uppstår en utomordentligt svårbemästrad juridisk situation, som jag har svårt att föreställa mig skall kunna slitas på annat sätt än genom en mångårig rättegång.

Herr talman! Jag ber att på grundval av vad jag här anfört få yrka avslag på den kungl. propositionen innefattande förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. Må det tillåtas mig att till detta knyta den förhoppningen, att det kanske redan nästa år skall kunna framläggas en proposition om värdestegringsskatt på vattenkraft. En sådan skatt tror jag för min del är det bästa medlet, om också inte något idealiskt medel det heller, att förhindra spekulation på detta område.

Herr Hallagård: Herr talman! Då även jag står såsom reservant i förevarande utskottsutlåtande, ber jag med några ord få redogöra för orsaken till detta mitt ståndpunktstagande.

Det lagförslag, som här föreligger, är utan tvivel svarbedömt och kompli-

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)
cerat, varför det kan vara svårt att ta ställning till detsamma. Man kan måhända inte bortse från de synpunkter, som framförts av den föregående ärade talaren, och därav måste följa att man blir litet betänksam vid bedömandet av den sak, varom det här är fråga.

Huvudsyftet med den föreslagna lagstiftningen är ju att komma åt dem som spekulera i vattenkraft. Det gäller således här ett samhällsintresse av stor betydelse. Om man med det provisorium, som här föreslås, kan tillgodose detta samhällsintresse, bör man kanske inte gå på avslagslinjen. Det förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft, som av Kungl. Maj:t framlagts kan kanske därför vara berättigat.

Det är emellertid av vikt att olika slag av kontrollåtgärder från det allmänna komma att bli så litet hinderliga och betungande för allmänheten som möjligt. Hänsynen till befolkningen kräver detta, men det ligger också direkt i det allmännas intresse att tillse, att all möjlig omtanke ägnas detta problem. Annars löper man i det långa loppet den risken, att allmänheten gripes av leda gentemot i och för sig önskvärda kontrollåtgärder med påföljd att dessa icke alls eller i varje fall endast med svårighet kunna genomföras.

Det är ingen överdrift att säga, att det föreliggande lagförslaget kommer att i praktiken föranleda åtskilligt besvär vid överlåtelse av fastigheter å landet. Detta sammanhänger med att lagen omfattar icke blott så kallade egentliga strömfallsfastigheter, utan så snart till en fastighet hör någon andel — hur liten som helst — i ett strömfall om mer än 100 hästkrafter, så skall lagen tillämpas vid varje försäljning av fastigheten. Om sålunda en by äger ett litet vattenfall på något över 100 hästkrafter, skall varje försäljning av hemman i byn underställas Kungl. Maj:ts prövning. I ett sådant fall kan värdet av andelen i vattnet uppgå till kanske blott några hundra kronor. Man kan inte göra gällande, att här är fråga endast om en skyldighet att göra anmälan till Kungl. Maj:t om försäljningen och att en sådan åtgärd måste anses föga betungande. Skall lagen överhuvud taget få någon betydelse, måste naturligtvis krävas att i samband med anmälan till Kungl. Maj:t företes utredning av fallets värde.

Ofta komma de förvärv, varom här är fråga, att från statens sida underkastas en dubbel kontroll. Det föreligger då skyldighet för de avtalande parterna att på tvenne olika sätt söka få myndigheternas medgivande till överlåtelsen. De förvärv av jordbruksfastighet med tillhörande vattenrätt, som omfattas av det föreliggande lagförslaget, äro också underkastade kontroll enligt den i fjol antagna lagen om kontroll å förvärv och överlåtelse av jordbruksfastighet. I huvudsak har ju denna lag samma syfte som lagförslaget. I båda fallen är det fråga om att hindra spekulation. För flertalet förvärv ansåg man vid tillkomsten av 1945 års lag att ett mycket enkelt förfarande var tillräckligt. Jag avser de fall som omförmälas i 5 § 3 stycket. Det är i sådana fall tillräckligt med en försäkran av förvärvaren jämte intyg av landsfiskalen eller ock vid kompletteringsköp ett intyg från vederbörande egnahemsnämnd. Man ville med dessa bestämmelser främst skapa ett enkelt förfarande för det stora antalet köp mellan landsbygdsbefolkningen inbördes. Alla de fall som nämnts i detta lagrum böra utan olägenhet kunna undantagas från den nu föreslagna lagen.

I reservationen yrkas därför att lagen ej skall äga tillämpning å vissa förvärv, som omförmälas i lagen den 21 december 1945 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet. Närmare bestämt går yrkandet ut på att sådana förvärv skola undantagas, för vilka befrielse jämlikt 5 § tredje stycket föreligger från skyldigheten att söka tillstånd enligt 1945 års lag.

Då sistnämnda lag avser endast jordbruksfastigheter följer härav att endast

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

jordbruksfastigheter kunna åtnjuta sagda befrielse. Härvid är att observera, att enligt uttryckligt stadgande såsom jordbruksfastighet i detta sammanhang avses endast fastighet som är taxerad som jordbruksfastighet. Enligt taxeringsförfattningen skall fastighet taxeras såsom jordbruksfastighet, då den användes för jordbruk eller skogsbruk, men annars såsom annan fastighet.

Det av oss föreslagna stadgandet avser sålunda att undantaga endast vissa förvärv av fastighet, som användes för jordbruk eller skogsbruk. Vilka dessa förvärv äro framgår närmare av 2 § i tillämpningskungörelsen till här berörda lag av 1945.

I 2 § tillämpningskungörelsen anges nämligen just vad som fordras för att befrielse skall föreligga enligt 5 § tredje stycket. Där skiljs på tvenne fall. Det ena är då förvärvet göres för att utvidga en fastighet med jordbruk, som förvärvaren äger förut. Det andra är ett förvärv, som icke sker i sådant kompletteringssyfte. I båda fallen fordras bland annat ett intyg av myndighet att anledning ej föreligger till antagande att bereda sig vinst genom snar avyttring av fastigheten eller del av densamma. Härigenom bör få anses sörjt för att s. k. jobbare hållas borta.

Som jag redan har nämnt, så gäller det av oss föreslagna undantaget jordbruks- eller skogsfastigheter. Rena vattenfallsfastigheter anses ju i taxeringshänseende såsom annan fastighet och inbegripas redan av denna anledning icke i det av oss föreslagna undantagsstadgandet. Vidare avser vårt föreslagna undantag endast sådana jordbruks- och skogsfastigheter, beträffande vilka myndighet intygar att det ej finns anledning antaga att förvärvaren vill skaffa sig en vinst genom snar avyttring.

I tillämpningsföreskrifterna till den nu föreslagna lagen bör bestämmas, att anmälan enligt denna lag icke skall ske beträffande sådana förvärv, som jämlikt föreskrifterna i 1945 års lag äro villkorliga, utan att eventuellt anmälningskyldighet inträder först sedan avtalen blivit definitiva. Härigenom vinner man att anmälan ej behöver ske i sådana fall, då risk föreligger att förvärvet blir ogiltigt på grund av att Kungl. Maj:t vid prövningen enligt 1945 års lag kan avslå ansökan om tillstånd till förvärvet. Dessutom erhåller man på det sättet en formellt tillfredsställande överensstämmelse mellan den av oss föreslagna undantagsbestämmelsen och stadgandet i 1 § av den föreslagna lagen om skyldighet att ofördröjligen göra där föreskrivna anmälan.

Efter denna redogörelse för innebörden av den av mig m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen kan jag sammanfattningsvis säga, att vi reservanter, även om anledning kan finnas att gå emot här föreliggande lagförslag, dock med hänsyn till det mycket betydande samhällsintresse, som det gäller att tillgodose, velat acceptera detsamma under den förutsättning, som anges i reservationen.

Jag förbehåller mig därför, herr talman, rätten att vid föredragningen av 7 § i lagen om kontroll å överlåtelse av vattenkraft yrka bifall till denna paragraf med det av reservanterna gjorda tillägget.

Herr Norman: Herr talman! Jag ber till att börja med att få konstatera, att alla i denna fråga äro ense om en sak, och en mycket viktig sak, nämligen att en naturtillgång av ett så stort allmänt värde som det här är fråga om inte lämpligen bör vara ett spekulationsobjekt. Det ha talesmännen för de båda första vid utskottsutlåtandet fogade reservationerna nyss framhållit, det säger svenska vattenkraftföreningen och det sägs i motionen, som närmast går ut på avslag men i nödfall på vissa ändringar i den kungl. propositionen. Det är under sådana förhållanden ganska egendomligt att utskottsutlåtandet blivit så pass splittrat som det blivit.

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

Om jag först stannar något vid herr Hallagårds reservation, kan det vara intressant att konstatera, att de synpunkter, som herr Hallagård framfört, i viss utsträckning återfinnas även i huvudreservationen, vilken går på avslag. Vi voro inom utskottet ganska förvånade över den ståndpunkt, som representanter för bondeförbundet intogo i denna fråga. Från detta partis sida har ju tidigare i riksdagen mycket kraftigt hävdats, att det allmänna skall ha kontroll över vattenkraften och den därmed sammanhängande elektriska kraften. Man skulle närmast tycka, att dessa riksdagsrepresentanter i den nu föreliggande propositionen skulle ha sett ett svar på den bön, som de för några år sedan motionsvis framställde. Alltså skulle man kunna få den uppfattningen, att jordbrukarna själva vilja ha full frihet att spekulera, när de få tillfälle att göra det, och att inskränkningarna således endast skola gälla andra samhällsmedborgare. Emellertid är nog inte detta deras mening, fastän man lätt kan få den föreställningen. Som jag ser det är deras inställning snarare den, att man bör undvika ingrepp, då sådana kunna anses onödiga.

Och om den saken äro vi i själva verket ense. Det är nämligen att märka, att den föreslagna lagen har karaktären av en fullmaktslag. Skulle Kungl. Maj:t finna att det, utan åsidosättande av det syfte man vill nå med lagen, är möjligt att göra sådana inskränkningar, som föreslagits i den reservation, för vilken herr Hallagård här talat, tror jag inte någon i utskottet och inte heller i riksdagen kan ha någonting att säga därom. Men jag tror inte det är lämpligt att skriva in detta i lagen. Man har inte tillräcklig erfarenhet för att kunna ta ståndpunkt till hur en dylik undantagsbestämmelse skulle komma att verka. Sedan Kungl. Maj:t nu fått sin uppmärksamhet riktad på saken, kan man förvänta att tillbörlig hänsyn skall tagas till sådana fall, som av reservanten åsyftas, när Kungl. Maj:t skall avgöra i vilken utsträckning den fullmakt skall användas, som här åskas. Därmed tror jag att denna sida av spörsmålet inte behöver bli föremål för någon vidare mera omfattande diskussion här i kammaren.

Även herr Holmbäck, som i sin egenskap av talesman för huvudreservationen yrkade avslag på propositionen, ville framhålla önskvärdheten av att förhindra spekulation i de värden som det här är fråga om. I reservationen framföres också en del invändningar mot lagen. Har man emellertid klart för sig, att det är ett samhällsintresse att åtgärder vidtagas för att förhindra spekulation på detta område, borde det väl närmast ha givit till resultat att reservanterna sökt förbättra lagen eller i varje fall tagit den såsom ett provisorium och uttalat en förhoppning om att så småningom en effektivare lagstiftning skall komma till stånd. I stället gå reservanterna på avslag, och jag kan inte tro annat än att deras ståndpunktstagande härvidlag tagit intryck av de många siffror, som kommit utskottet till handa i inlagor, som vi egentligen inte haft att göra med.

Det framgick också tydligt av herr Holmbäcks anförande, att han blivit mycket påverkad av det aktuella fall, som skulle ligga bakom denna lagstiftning. Jag skall inte här gå in på alla de siffror, som det bollas med i vattenkraftföreningens inlaga, i Stockholms stads inlaga till Kungl. Maj:t och i Grängeverkens inlaga, vilken kom till utskottet sedan ärendet var anmält för kamrarna och som vi därför inte hade någon möjlighet att uppmärksamma. Jag kan omtala att jag sökt vara så tillmötesgående som möjligt i detta fall och låtit samtliga utskottsledamöter få denna inlaga i avskrift. Det är ju en rätt invecklad fråga hur man skall beräkna värdet av vattenkraften i olika avseenden, och jag har fått den uppfattningen, att de många och märkvärdiga siffror man i denna inlaga räknar med inte kunna få anses utgöra några allmängiltiga siffror, som kunna ligga till grund för en jämförelse i det ena eller

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

andra fallet. Vad som är en skäligen ersättning måste bedömas i varje särskilt fall för sig, och det är ju det Kungl. Maj:t begärt fullmakt att få göra.

Utskottsmajoriteten har inte intagit sin ståndpunkt på grund av det inträffade aktuella fallet, vilket strängt taget inte har med denna fråga att göra — inlagorna gälla ju frågan om transiteringstillåtelse — utom möjligen så till vida att det kan vara ovisst om detta fall, såsom herr Holmbäck påpekade, verkligen faller in under den nya lagens bestämmelser.

Utgångspunkten för mitt ståndpunktstagande i denna fråga har varit, att vattenkraften är eftersträvansvärd och föremål för en ganska stor konkurrens, vilket lätt leder till att enskilda ägare spekulera i att göra så stora vinster som möjligt. Det är mänskligt, men därför är det ju inte så alldeles säkert att samhällets intressen skola tillåta, att denna spekulation får fortgå i obegränsad omfattning.

När Kungl. Maj:t förebådar en mera allmängiltig lagstiftning på detta område, sker det under åberopande av att det spekulationsmoment, som här föreligger, kan komma att aktualisera en hel del viktiga synpunkter på detta spörsmål, vilket Kungl. Maj:t tydligen inriktat sig på att utreda i hela dess vidd. När folk vet, att en mera beständig lagstiftning så småningom kommer, ligger det nära till hands att anta, att spekulationen kommer att bli ganska väl företrädd inom den närmaste tiden. I avvaktan på en mera definitiv lagstiftning, bör den nu föreslagna provisoriska lagen kunna göra sitt till att inte sådana affärer skola förekomma, som kanske vålla det allmänna stort omak. Det synes mig vara en naturlig inställning, att man för att undvika att det syfte man vill nå med den mera allmängiltiga lagstiftningen skall äventyras, under övergångstiden tillskapar en provisorisk lagstiftning som tillgodoser det allmännas intresse på hithörande område.

Med utgångspunkt härifrån och från min allmänna inställning, att en naturtillgång som denna inte är något lämpligt spekulationsobjekt, hemställer jag om bifall till 1 § i det föreliggande lagförslaget.

Herr Wistrand: Herr talman! Andra lagutskottets högt ärade ordförande ville framhålla, att utskottet vid sitt godkännande av Kungl. Maj:ts proposition icke haft det aktuella fallet i åtanke, utan att den föreslagna lagen finge betraktas såsom en provisorisk garanti mot spekulation sedan det tillkännagivits att man syftar till vattenkraftens fullständiga socialisering.

Om denna uppfattning är riktig, vilket jag inte vill bestrida, förefaller det mig emellertid vara ett mycket svårt skönhetsfel att utskottet gått med på att göra denna lag retroaktiv.

När man skall lagstifta, och i synnerhet när man skall lagstifta med tillämpande av principer, som tidigare icke varit vägledande för lagstiftningen, bör man gå fram med den allra största försiktighet. I detta fall lagstifta vi inte på ett område som är oss obekant och under inflytande av förhållanden som vi inte känna till, ty vi antogo förra året en lag i syfte att möta just samma företeelser, som man i år förklarar sig vilja möta. Spekulationer i vattenkraft är inte någonting nytt för i år; de konstaterades även år 1945. Ingenting har framkommit som ger vid handen, att dessa spekulationer skulle ha ökat i antal; snarare ha de kanske minskat. Hela problemkomplexet har således redan förut legat klart. Under sådana förhållanden hade det varit i överensstämmelse med principer i lagstiftningen, som man åtminstone tidigare ansåg vara hållbara, att man innan man gick vidare under någon period provat värdet av den lagstiftning, som genomfördes år 1945, en lagstiftning till vilken jag i motsats till herr Holmbäck då var motståndare, stödd på det övervägande flertalet yttranden från remissinstanserna.

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

Vad har nu inträffat sedan år 1945, som gör att en ny lag anses vara påkallad? Jag kan inte se att det inträffat någonting annat än att en av rikets kommuner förvärvat några vattenfall och vattenfallsrätter, som tydligen vattenfallsstyrelsen gärna skulle ha sett, att den hade besuttit. Det är i detta fall en strid mellan statssocialism och kommunsocialism, och jag kan inte säga, att jag ur samhällsnyttans synpunkt kan ge någondera parten den högre rätten. Stockholms stad har alldeles säkert en fullt legitim rätt att tillförsäkra sig den elektriska kraft, som den behöver för sin utveckling. Ingridanden däremot böra enligt min mening icke ske på lagstiftningens väg, innan andra medel prövats. Man har här en obehaglig känsla av att när de statliga företagen av mer eller mindre utpräglad monopolkaraktär komma till korta i den konkurrens, som ännu finns kvar, är man genast beredd att sätta lagstiftningsmaskineriet i gång för att komma till rätta med den. Det är därför som denna lagstiftning är mig så motbjudande.

Lika litet som någon av de andra talarna här i dag har jag någonting emot att man söker förhindra en obehörig och olämplig spekulation i vattenkraft, men det är just detta sätt att låta det ske genom en lex in casu, som bär mig så emot. Detta så mycket mera som man, vilket alltid är fallet med en lex in casu, stryker över hittills gällande rättsprinciper för att i ett föreliggande fall skapa ett nytt läge, som man sedan, det är jag fullt medveten om, vill begagna för tillämpning av nya principer. Men när man gör det då har enligt min mening Sveriges riksdag en absolut rätt att få ärendet fullt och klart tillrättalagt med hänsyn till alla sina konsekvenser. En lagstiftning som den nu föreslagna innebär i många avseenden en fullkomlig helomvändning med hänsyn till vad man överhuvud taget har brukat anse som möjligt inom rättslivet. Över denna proposition har ingen myndighet blivit hörd, och motiveringen har liksom hela utstyrelsen i övrigt samma torftighet över sig, som präglar utformningen av själva förslaget, såsom herr Holmbäck tidigare har utvecklat. Det kan icke vara rätt att i riksdagens sista timme föra fram ett lagförslag av så stor principiell innebörd med förberedelser och under former, som om det bara gällde den allra obetydligaste och enklaste lilla praktiska åtgärd. Naturligtvis kommer förslaget att godkännas i kamrarna, men det sker utan att riksdagen har fått frågan belyst genom yttranden från de fackkunniga myndigheterna och institutionerna. Detta är enligt min mening en mycket allvarlig anmärkning mot det föreliggande lagförslaget, och min uppfattning är klar att det samma icke bör av riksdagen godtagas i nu föreliggande skick.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har tidigare när det gällt frågor om anslag till statliga verk och affärsföretag gång på gång framhållit, att det är hans bestämda uppfattning, att statliga företag icke skola gynnas framför andra företag; de statliga företagen få icke på något sätt ha fördel av det förhållandet, att de äro statliga. Det synes mig stå i klar strid mot denna deklARATION, när man nu går att hindra försäljning av vissa vattenrätter därför att en kommun anser sig kunna betala ett pris som vattenfallsstyrelsen numera anser för högt, sedan den vid olika tillfällen tidigare varit erbjuden att köpa dem till lägre pris men avböjt. Detta innebär, att man åt vattenfallsstyrelsen skapar en särställning i konkurrensen, och jag kan för min del icke anse det befogat.

Överhuvud taget vill jag här koncentrera mig på den rent principiella invändningen mot sättet för denna lagstiftnings framläggande. De siffror, som från olika håll ha framförts, kunna ju vara omtvistliga och synas också i hög grad vara det. Men frågan gäller här enligt min mening inte, om man skall tillåta ett köp till ett högre eller ett lägre pris, utan det för mig avgörande är, huruvida nya rättsprinciper skola kunna knäsättas av de svenska stats-

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

makterna under så lätta former som i detta fall ha tillämpats. Formellt sker naturligtvis detta lagenligt och invändningsfritt; det är inte fråga om att man vill åsidosätta riksdagen eller att lagstiftningen överhuvud taget icke skulle ske i de konstitutionella formerna. Men riksdagsmajoriteten är ju i de allra flesta fall färdig att omedelbart effektuera varje förslag från regeringen, och när lagförslag sådana som det nu ifrågavarande oväntat och oförberett framläggas och genomföras, ter det sig för minoriteten knappast som någonting annat än det rena godtycket, även om allting sker i lagens former. Ett sådant tillvägagångssätt går ut över den känsla av säkerhet i lagstiftningen, som man alltid har betraktat som en av samhällets allra viktigaste tillgångar.

Ur den synpunkten beklagar jag, herr talman, att regeringen inte har funnit möjlighet att framlägga ett förslag, som på ett annat och mindre ingripande sätt skulle ha motverkat den illojala spekulation i vattenkraft, som till äventyrs kan giva sig tillkänna.

I detta anförande instämde herrar *Mannerskantz*, *Herlitz* och *Nordenson*.

Herr statsrådet **Zetterberg**: Herr talman! Liksom utskottets ärade ordförande har jag fäst mig vid att alla, som ha uttalat någon mening i denna fråga — vare sig skriftligen eller här i debatten — ha ansett det önskvärt att förhindra en oskäligen prisstegring och spekulation i fråga om vattenkraft. Jag har i det sammanhanget tacksamt noterat herr Holmbäcks klara deklaration, att syftet med den föreslagna lagstiftningen är gott.

Om då alla äro ense härom, så frågar man sig vilka belägg som finnas på att en fara för dylik oskäligen prisstegring och otillständig spekulation föreligger. Ett par av talarna i debatten ha redan omnämnt siffror, som legat till grund för bedömningen härav. Naturligtvis har man inte bara haft dessa siffror att hålla sig till. Vattenfallsstyrelsen har nämligen genom sin inköpsverksamhet och sin uppsikt över dessa förhållanden fått en mera allmängiltig uppfattning om läget. Men jag skall inte fördölja, att frågan har aktualiserats genom ett visst fall, som också tidigare har berörts här i diskussionen. Att på det viset ett speciellt fall har lett till att saken kommit upp, är emellertid någonting helt annat än att det stiftas en *lex in casu*. Lagstiftningen avser ju att drabba samtliga fall, fastän det är ett särskilt markant sådant som har utlöst propositionen.

Jag ämnar nu nämna något om priserna på vattenfall, men jag är angelägen att framhålla, att jag naturligtvis är på det klara med att det är en vanskligen sak att bedöma skäligheten av priset på utnyttjad vattenkraft. Många vanskligen faktorer spela in vid en sådan bedömning, och det är väl orsaken till att så pass skiftande värderingar ha kunnat framkomma. Men även om man kan göra värderingarna på olika sätt och sålunda komma fram till olika priser, tror jag att kammaren skall ge mig rätt, då jag säger att det står ganska klart, att här i stort sett föreligger allvarliga risker för prisstegring, alldeles bortsett från hur man i detalj gör värderingarna.

Jag kommer att vid återgivandet av vissa uppgifter använda de siffror, som lämnats av vattenfallsstyrelsen. Andra siffror ha, såsom här nyss omnämnts, också framkommit, men jag vill fästa uppmärksamheten på att de siffror, som jag kommer att återropa, härröra från den statliga instans, som representerar speciell sakkunskap i dessa frågor; jag vet att dessa sifferuppgifter ha varit föremål för synnerligen noggranna beräkningar av olika experter i vattenfallsstyrelsen, och jag måste säga, att man har bra mycket större skäl att lita på dem än på siffror, som härröra från en i detta ärende direkt intresserad part.

Den enhet, som brukar läggas till grund vid sådana här värderingar, är priset per 9 månaders hästkraft. Vattenfallsstyrelsen har förklarat, att om man

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)
bortser från två särskilda köp, som jag strax skall komma till, har styrelsen under de sista 20 åren vid inköp av outbyggda vattenfall i genomsnitt betalat 32 kronor per 9 månaders hästkraft. I två speciella fall har vattenfallsstyrelsen under senare år betalat avsevärt högre priser. År 1937 gjordes sålunda ett förvärv till ett pris av 140 kronor per 9 månaders hästkraft. Där spelade emellertid särskilda omständigheter in: vattenfallet var mycket väl beläget med särskilt goda regleringsmöjligheter, och kraftanläggningen var väl skyddad mot bombangrepp. I det andra fallet var priset ännu högre nämligen 250 kronor per 9 månaders hästkraft, men även därvidlag var priset betingat av särskilda omständigheter; vattenfallsstyrelsen har själv förklarat, att det här gällde att tillvarataga för dess verksamhet livsviktiga intressen i fråga om regleringar i Indalsälven, alltså det vattendrag där flera av styrelsens viktigaste kraftkällor äro belägna. Om man medräknar dessa bägge köp, blir genomsnittspriset vid vattenfallsstyrelsens förvärv av outbyggda vattenfall under de sista 20 åren 60 kronor per 9 månaders hästkraft.

För de vattenfall, vilkas försäljning närmast har givit anledning till att vattenfallsstyrelsen skrivit till Kungl. Maj:t, var priset 480 kronor per 9 månaders hästkraft, alltså i det närmaste dubbelt mot vad vattenfallsstyrelsen i ett enda undantagsfall har betalat och många gånger högre än de regelmässiga priserna per enhet.

Som en ytterligare jämförelse kan jag nämna, att Norrbygdens vattendomstol i ett mål detta år har värderat outbyggd vattenkraft till 53 kronor per 9 månaders hästkraft och att högsta domstolen i ett annat mål i år har fastställt ett pris av 48 kronor per 9 månaders hästkraft.

Vidare vill jag framhålla, att de vattenfallsandelar, vilkas försäljning givit anledning till vattenfallsstyrelsens skrivelse och därigenom blivit den omedelbara orsaken till ingripandet, ha förvärvats av vederbörande säljare för relativt kort tid sedan. Detta är naturligtvis av stor betydelse, ty om ett vattenfall inköpts för mycket länge sedan, kan man förstå att det liksom allting annat har stigit i värde. Men de andelar, det här gäller, äro praktiskt taget helt förvärvade genom inköp under åren 1938—1946. Sammanlagda priset för dessa andelar var vid förvärvet endast omkring 600 000 kronor, men när de nu försäljas, blir det sammanlagda försäljningspriset för dessa andelar 9 600 000 kronor. Bortåt 9 miljoner torde alltså i detta fall utgöra spekulationsvinst. Naturligtvis bör man här göra vissa avdrag för ränteförluster och en del omkostnader, men det rör sig ju ändå om en ganska sagolik spekulationsvinst.

Jag föreställer mig, att detta exempel i förening med de allmänna tendenser till prisstegring, som i övrigt ha visat sig, kan vara nog för att motivera ett ingripande. Från ett par håll har emellertid framhållits, att man därvid borde ha förfarit på ett annat sätt, än som skett. Här har föreslagits — i all hast, det erkänner jag — en provisorisk lagstiftning i avvaktan på en mera omsorgsfull utredning och en slutlig reglering av dessa frågor, och man har mot detta invänt, att det skulle ha varit bättre att avvakta en mera i detalj utformad och omsorgsfullt bearbetad lagstiftning. Men det är väl alldeles klart, att det hart när bästa sättet att driva på alla dessa spekulativa tendenser just skulle vara att i det nuvarande läget signalera en utredning av frågan. Finner man, att det föreligger en så allvarlig fara för spekulations med landets naturtillgångar, som här är fallet, så måste det väl framstå såsom alldeles nödvändigt att göra ett omedelbart ingripande. Man kan inte nöja sig med att bara ställa i utsikt, att det om något år kommer att föreligga ett väl utformat förslag till lagstiftning i frågan, ty dessförinnan skulle säkerligen många sådana fall som det av mig omnämnda hinna inträffa.

Vad sedan beträffar de invändningar, som ha gjorts mot lagförslagets ut-

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

formning i olika detaljer, vill jag till en början framhålla, att det inte har kunnat bli fråga om att framlägga ett fullständigt genomarbetat lagförslag; det framgår kanske av vad jag nyss har sagt, att det har varit nödvändigt med ett hastigt provisorium. Det föreliggande förslaget innebär därför inte i alla avseenden så väl övervägda och så omfattande ingrepp mot denna samhällsfara, som kanske skulle varit önskvärda. Med den allmänna utgångspunkten vill jag emellertid bemöta ett par anmärkningar, som ha framförts här under debatten.

Om jag förstod herr Holmbäck rätt, så var hans främsta invändning mot det föreliggande lagförslaget, att det inte skapade något hinder för en spekulant att köpa vattenfall alltför billigt och sedan hålla på dem eller själv utbygga dem. Det är alldeles riktigt, att lagen bara ingriper i de fall, då vederbörande först köper och sedan säljer. Jag beklagar, att lagstiftningen inte har fått en skarpare utformning, och instämmer i att det kanske kunde finnas anledning att ingripa även i andra fall än dem som förslaget avser. Jag får emellertid som sagt ursäkta mig med att lagstiftningen är ett provisorium och att det givetvis skulle vålla mycket stora svårigheter att utarbeta en lagstiftning, som skulle möjliggöra ingripanden i sådana fall, som herr Holmbäck har talat om. Vad jag dock finner egendomligt är, att herr Holmbäck med den utgångspunkten har gått emot det framlagda förslaget; det naturliga hade väl i stället varit, att han förordat en skärpning av bestämmelserna.

Två talare ha anmärkt på att intet undantag i lagen har gjorts för den händelse ett vattenfall följer med vid köp av en fastighet; fastighetsköpet blir ju kontrollerat i enlighet med den förra året antagna lagen om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet. På den invändningen skulle jag vilja svara, att den här föreslagna lagen och 1945 års lag tjäna helt olika syften. Den sistnämnda lagen avser att hindra olämpliga fastighetsförvärv genom att låta köpen bli föremål för en statlig kontroll. Denna innebär emellertid en prövning av köparens person, medan den här föreslagna lagen avser att hindra oskäligen pris-sättning på vattenkraft. Kontrollen gäller sålunda i detta fall icke förvärvarens person, utan vederlagets skälighet. Enligt min mening är det ganska naturligt, att man inte kan nöja sig med den kontroll ur helt andra synpunkter, som äga rum i de fall, då vattenkraft ingår i ett köp av en jordbruksfastighet.

I diskussionen har, ehuru något i förbigående, omnämnts en sak som behandlats i utskottets utlåtande, nämligen den i förslaget gjorda begränsningen till större vattenfall. För att inte alla möjliga obetydliga forsar skola komma in under lagstiftningen har i förslagets 1 § angivits den begränsningen, att lagen icke gäller andra strömfall än sådana, varur vid normalt oreglerat lågvatten kan uttagas mer än etthundra turbinhästkrafter. Det har föreslagits, att gränsen skulle höjas till exempelvis femhundra turbinhästkrafter. Mot detta motionsvis framställda förslag vill jag åberopa och understryka vad utskottet har framhållit, nämligen att i vissa norrländska älvar — och det är ju särskilt för Norrland denna lagstiftning har betydelse — vattenföringen är ojämn, så att vid lågvatten endast kan uttagas ett jämförelsevis ringa antal hästkrafter, ehuru vattenkraften vid övriga tider kan vara betydande. En högre gräns skulle kunna medföra, att sådana vattenfall inte bleve inbegripna under lagen, fastän de i spekulationshänseende kunna spela en avsevärd roll.

Det är riktigt att meningen har varit, att man skall kunna göra även andra begränsningar i fråga om lagens räckvidd, fastän de inte äro intagna i själva lagen. Tanken är, att de skola ske i administrativ ordning med stöd av den fullmakt, som Kungl. Maj:t enligt förslaget skulle få när det gäller tillämpningen. Man kan till exempel överväga en sådan begränsning, att södra och mellersta Sverige eller stora delar därav bli helt och hållet undantagna. Jag

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)
tror emellertid att det är av betydelse, att dessa begränsningar icke fixeras i lagen, utan att det finns möjlighet för Kungl. Maj:t att efter närmare undersökning och prövning fastställa, i vilka fall sådana begränsningar kunna ske utan att syftet med lagstiftningen äventyras.

Mot den föreslagna lagstiftningen har också anmärkts, att den skulle strida mot en allmänt vedertagen rättsprincip genom att den har fått retroaktiv verkan; enligt den föreslagna lagtexten skall nämligen lagen äga tillämpning jämväl å förvärv, som skett *före* lagens ikraftträdande men *efter* den 15 november 1946.

Att man på detta sätt har givit lagen en i viss mån tillbakaverkande kraft beror naturligtvis på de omständigheter, som överhuvud taget ha gjort denna provisoriska lagstiftning nödvändig. Redan det förhållandet, att propositionen bebådades och sedan avlämnades till riksdagen, innebar givetvis en stor fara för att spekulanterna skulle hinna före, och den risken ville man undvika. Även jag anser, att man i civillagstiftningen inte bör ge lagar tillbakaverkande kraft, men den närmare innebörden av denna allmänna princip är ju inte alldeles entydig och klar. Min utgångspunkt har i detta fall varit, att en liknande anordning som den här föreslagna har tillämpats och godtagits både av lagrådet och riksdagen i flera tidigare fall; det är här på sätt och vis endast fråga om en formell retroaktivitet, eftersom lagen skall få tillämpning blott på sådana äldre fall, som inträffa sedan det blivit allmänt känt, att lagförslaget kommer att framläggas.

Det har vidare anförts, att man skulle kunna finna andra utvägar att motverka prisstegringen och att lagen därför inte skulle vara behövlig — närmast har man då kanske tänkt på Kungl. Maj:ts möjlighet att vägra transitering av vattenkraft på de s. k. stamlinjerna, som leda den elektriska kraften de långa avstånden. Visserligen finns en sådan befogenhet och det är nog nyttigt att den existerar, men jag tror att denna indirekta möjlighet inte kan vara något adekvat medel att möta en stor och allmän prisstegring.

Slutligen har det påpekats, att vissa ändringar år 1945 gjordes i vattenlagen för att motverka spekulation i vattenkraft och att detta skulle vara tillräckligt. Häremot vill jag bara säga, att det hinder mot spekulation, som år 1945 infördes i vattenlagen, endast avser fall, där utbyggnad av vattenkraft är något så när aktuell. Men här gäller det ju i första hand att motverka spekulation i de outbyggda vattenfallen.

Allt som allt skulle jag vilja säga, att det så vitt jag förstår skulle ha varit ansvarslost av regeringen, om den inte, mot bakgrunden av de förhållanden som jag inledningsvis skisserade, omedelbart hade ingipit för att möta den uppenbara risken av våldsamma prisstegringar och väldiga vinster genom spekulationer med landets naturtillgångar på detta område. Jag hoppas därför att utskottets förslag blir av riksdagen antaget.

Herr Holmbäck: Herr talman! Justitieministern yttrade i sitt anförande bland annat, att han fäste större vikt vid de siffror beträffande vattenkraften som angivits av landets främsta sakkunniga myndighet än vid dem som ha angivits av den säljande parten vid den försäljning, som vi nu ha debatterat. I princip är jag fullkomligt ense med justitieministern på den punkten, men i detta fall ha de siffror, som vattenfallsstyrelsen angivit, för flera dagar sedan blivit utomordentligt hårt kritiserade av Graningeverken. Det är inte blott fråga om allmänna uttalanden, utan det göres gällande att direkta fakta skulle vara ofullständigt återgivna och även oriktigt återgivna i vattenfallsstyrelsens uttalande. Jag erinrar om att det säges i det utlåtande från vattenfallsstyrelsen, som det här är fråga om, att priset för en viss strandremsa skulle ha varit

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

500 kronor, när Graningeverken köpte den, men i verkligheten lär priset, under förutsättning att det visar sig finnas vattenrätt förenad med denna strandremsa, bli 135 500 kronor. Här föreligger alltså en utomordentligt stor skillnad. Som kammarens ledamöter torde erinra sig, slutade jag mitt anförande, när jag talade om dessa siffror, med att säga, att man icke kan på förhand avgöra, vad som är riktigt eller oriktigt i dessa motstridiga uppgifter, utan får avvakta den kommande utredningen. Det enda man kan säga bestämt är att vattenfallsstyrelsen icke kan underlåta att svara. Att jag intog denna ställning, berodde på att det från andra sidan föreligger direkta sakuppgifter av sådant slag, att det skulle vara ytterligt förvånande, om det skulle kunna sägas att de skulle vara oriktiga.

När nu justitieministern i sitt anförande har på detta sätt accepterat vattenfallsstyrelsens uttalande, skall jag tillåta mig att ställa en fråga till honom. Det är väl i varje fall tre dagar sedan regeringen fick in på sitt bord den kritik av vattenfallsstyrelsens yttrande som har avgivits. Det hade varit av det mest utomordentliga värde, om justitieministern i varje fall under hand hört vattenfallsstyrelsen över denna kritik, så att justitieministern vid dagens sammanträde hade kunnat säga vad som eventuellt medgives och vad som är oriktigt i kritiken. Då hade vi ju haft ett helt annat diskussionsunderlag än vi för närvarande ha. Jag tillåter mig fråga justitieministern, om justitieministern har försökt att kontrollera riktigheten av denna kritik? Jag har för min del aldrig tidigare funnit en så hård kritik emot ett svenskt ämbetsverk som den som här har levererats.

Herr statsrådet erinrar sig kanske, att jag i mitt anförande också nämnde den kritik, som har riktats mot jämförelsen mellan Bergeforsfallens och de här aktuella vattenfallens pris, nämligen jämförelsen mellan siffrorna 250 och 480. Den kritiken mot vattenfallsstyrelsen har vunnit understöd både av Svenska vattenkraftföreningen och Stockholms stad, och det är alltså nu från tre håll — Graningeverken, Stockholms stad och Svenska vattenkraftföreningen — som det riktas kritik mot vattenfallsstyrelsens siffror. Då tycker jag för min del att det är svårt att utan vidare acceptera dem så som justitieministern här gjort.

Av vad som sagts hittills i debatten skall jag bara taga en punkt, nämligen i herr Normans anförande. Herr Norman tolkade den nya lagen såsom en fullmaktslag, och det är den utan tvivel. Det står ju i slutet av 1 § första stycket, att reglerna skola gälla i den mån Konungen förordnar därom. Jag hade för min del trott, att det bara skulle vara fråga om förordnanden i territoriellt hänseende, så att meningen skulle vara, att Konungen skulle förklara, att den blivande lagen skulle gälla i vissa län. Nu görs det gällande av herr Norman, att lagens egenskap av fullmaktslag skulle vara mer vidsträckt. Om jag förstod herr Norman rätt, skulle Kungl. Maj:t kunna förordna, att i ett visst län lagen t. ex. skulle kunna gälla blott vattenfall över 500 turbinhästkrafter. Är denna tolkning riktig, blir naturligtvis innehållet i lagen någonting helt annat än vad i varje fall jag för min del tänkt mig.

Vare sig man emellertid har den ena eller andra tolkningen av den nya lagen, torde det väl vara säkert, att justitieministern avser, att om Kungl. Maj:t kommer att förklara t. ex. den 15 juni 1947, att lagens bestämmelser skola gälla för ett visst län i vilket de icke gällt tidigare, det icke är Kungl. Maj:ts mening, att de då i detta län skola gälla för andra förvärv än sådana, som inträffa efter det att det kungl. förklarandet, att lagen skall gälla i länet, träder i tillämpning.

Herr Forslund: Herr talman! Jag har svårt att förstå den argumentering, som föres från reservanternas sida, då de ha riktat angrepp mot Kungl. Maj:ts förslag, dels i reservationen och dels i debatten här. Med anledning därav vill

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)
jag fråga herr Holmbäck, om han är motståndare till ett ingripande på detta område. Han har nu gjort ett uttalande, som enligt min mening bör tolkas så att han icke är det, men jag måste då ställa frågan med hänsyn till vad som säges i reservationen.

Utskottet säger, att det är avsevärda allmänna intressen knutna till våra vattenkrafttillgångar och att det därför blir fråga om man inte lämpligen bör i fortsättningen tillvarata dessa allmänna intressen på ett bättre sätt än tidigare. Med denna utgångspunkt, säger utskottet, är det ett betydelsefullt allmänt intresse att i görligaste mån söka motverka en oskälig prissättning på naturkraften.

Om man nu ansluter sig till denna huvudtanke, hur skall man då kunna tillgodose detta allmänna intresse på annat sätt än Kungl. Maj:ts föreslagit, så att man får någon sorts kontroll över inköpen av vattenkraft? Och vad är det för svar på den frågeställningen, när man i stället går in på en helt annan sak och påpekar, att denna lag icke innebär något ingrepp mot att mellanhänder köpa vattenkraften för billigt? Det är ju en helt annan fråga. Har herr Holmbäck, som tillhör reservanterna, verkligen ifrågasatt, att vi skulle lagstifta för att förhindra, att en människa köper för billigt eller säljer för billigt? Det är ju en alldeles ny uppgift, som herr Holmbäck i sin reservation på detta sätt uppställer. Och han bygger sitt resonemang så starkt på denna uppgift, att han till och med yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag, ehuru utskottet säger, att det är ett verkligt allmänt intresse, att man nu tar i håll med denna sak.

Jag vill verkligen ställa den frågan till herrar reservanter: Var befinna ni er på den punkten? Ni kunna väl inte i allmänna ordalag tala om ert intresse för att tillgodose det ändamål, som anges i propositionen, med mindre än att ni biträda förslaget och eventuellt komplettera det, ifall det icke är fullständigt. Här ha ni i stället gått på den andra linjen, att ni taga upp en för detta ärende helt främmande sak och till sist yrka avslag på propositionen.

För min del vill jag säga, att jag icke har känt mig så tillfredsställd vid behandlingen av något ärende angående statens ingripande för att söka reglera sådana här förhållanden som just i detta fall. Jag ser detta förslag ur synpunkten av den gamla tanken, att det allmänna har det allra största intresse av vattenkraften och hur den utnyttjas och hur försäljningar av vattenkraft ske, och jag ber därför, herr talman, att på det allra enträgnaste få yrka bifall till utskottets förslag och därmed till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Wistrand: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet betonade, liksom tidigare herr Norman, att man här måste gå till en provisorisk lagstiftning, emedan man redan tillkännagivit, att man tänkte vidtaga vidlyftigare åtgärder beträffande förstatligande eller socialisering av vattenkraften. Man måste nämligen hejda den spekulation, som under tiden skulle komma till stånd.

Jag är kanske inte tillräckligt insatt i detta speciella fall, men det förefaller mig vara en alldeles ny syn på förhållandena, att spekulationen skulle stiga alldeles särskilt inför hotet om en socialisering. Det borde väl snarare vara tvärtom. Hotet om en socialisering, då det är mycket osäkert om man får behålla vad man köper, då man inte vet till vilket pris man kan få det expropriat och då man överhuvud taget inte vet, vad statsmakterna annars kunna ha i tankarna, borde väl verka hämmande på spekulationslystnaden och inte underblåsande.

Herr statsrådet **Zetterberg:** Jag vill blott nämna ett par ord i anledning av vad som förekommit i debatten sedan jag sist hade ordet.

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

Vad den siste ärade talarens yttrande angår, så ligger det väl inte riktigt lika till i alla de fall, som man med mer eller mindre god vilja kan få in under det mångtydiga begreppet socialisering. Här är det uppenbart, att stora och kapitalstarka företag söka lägga under sig så mycket vattenkraft som möjligt. och det är väl alldeles självklart att den omständigheten, att det på ett eller annat sätt kan resas hinder mot detta, är ägnad att föranleda dessa företag att skynda sig och skaffa sig vattenkraft medan ännu tid är.

Jag skulle också vilja säga ett par ord om herr Holmbäcks sista anförande. De anmärkningar, som framställdes mot vattenfallsstyrelsens beräkningar, inkommo först helt nyligen till kommunikationsdepartementet. De remitterades emellertid så snabbt som möjligt. Tyvärr hade jag i morse, när jag höll mitt första anförande, icke fått reda på om vattenfallsstyrelsen hade avgivit något svar och i så fall vad det innehöll. Jag har fortfarande inte svaret i min hand, men just under herr Holmbäcks anförande, när han frågade mig om saken, fick jag från kommunikationsdepartementet en lapp, där det omtalas, att vattenfallsstyrelsen i dag har inkommit med remissyttrande över de gjorda anmärkningarna, att styrelsen där närmare utvecklar sina beräkningar och att resultatet blir en bekräftelse av de av verket tidigare lämnade uppgifterna.

Vad så vidare angår ett speciellt fall, där en del av en fors skulle ha varit inköpt för 500 kronor, så tog jag inte upp detta i mitt första anförande, fastän det onekligen var frestande. Försäljningssumman för det vattenfall, som köptes för 500 kronor, var nämligen 1,5 miljoner kronor. Att jag likväl inte tog upp detta som ett belysande exempel, berodde på, att jag hade hört, att det skulle föreligga vissa tvistigheter om hur saken egentligen förhöll sig. Det skulle nämligen vara tveksamt, huruvida till den lägenhet, från vilken denna vattenkraftsandel såldes, egentligen hörde någon andel i vattenfallet — detta är, som herr Holmbäck nämnde, ofta en mycket tvistig juridisk fråga. Nu har jag emellertid fått samma uppgift som herr Holmbäck, nämligen att inköpspriset 500 kronor skulle, under förutsättning att vattenkraft medföljde, ökas med 135 000 kronor. Men jag tycker ju ändå, att den vinst som uppstår, när man säljer det för 1,5 miljoner, är ganska anmärkningsvärd!

Herr **Wistrand** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Faran för att de kapitalstarka företagen, vare sig bolag eller kommuner, skola slå under sig vattenfallen, kan inte vara så synnerligt stor. I den kungl. propositionen upplyses, att den del av den tillgängliga vattenkraften, som icke befinner sig i vad man kallar fasta händer utan innehas i spekulationssyfte, var ungefär 5 procent, och efter den försäljning, som nu skett till Stockholms stad och som enligt den föreliggande lagstiftningen skulle tvingas att gå tillbaka, skulle detta procenttal bli åtskilligt förminskat. Det kanske inte är mer än en eller ett par procent av vattenkraften, som kan ligga på sådana händer, att den överhuvud taget kan ha förvärvats i spekulationssyfte. Det förefaller mig då som om denna spekulation kanske inte har så stor betydelse som man velat göra gällande.

Herr **Holmbäck**: Justitieministern nämnde i sitt senaste anförande, att vattenfallsstyrelsen nu hade besvarat de gjorda anmärkningarna. Jag ansåg det också för min del omöjligt, att vattenfallsstyrelsen skulle kunna underlåta att göra detta. Men jag får tillåta mig den reflexionen, att det är verkligen olyckligt, att detta ärende skall behandlas i riksdagen nu i dag. Det hade varit bättre, om vi hade kunnat få det till avgörande om en vecka eller så, då vi hade haft till vår disposition hela underlaget beträffande prisen på de vatten-

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

fall i Ångermanälven, som det är fråga om. Sedan utskottet fattat sitt beslut fingo vi — dagen efter, tror jag — reda på angreppet emot vattenfallsstyrelsen. I dag fatta vi beslut i riksdagen, och då få vi samtidigt reda på att angreppet är bemött, men vi ha inte sett bemötandet. Det är ju i viss mån ett olycksöde, som vidlåder frågans behandling i detta fall.

Vidare skulle jag vilja säga herr Forslund, att jag aldrig har uttalat mig för att vi behöva en större kontroll över själva vattenkraften i Sverige. Jag tror, att den möjlighet till sådan kontroll, som redan finns, är mycket vidsträckt. Det finns ju möjlighet till sådan kontroll såväl enligt vattenlagen som enligt andra bestämmelser, t. ex. transmitteringsbestämmelserna. Huruvida det behövs ännu större möjligheter i detta hänseende är en fråga, som jag inte på rak arm kan ta ståndpunkt till.

Vad jag däremot har sagt är, att man enligt min liksom enligt herr Forslunds och även andras uppfattning bör försöka motverka den obehöriga prisstegringen på vattenkraft, och jag har yrkat avslag på det föreliggande förslaget, därför att jag tror, att det inte går att motverka detta genom en sådan lag som den här föreslagna. Jag är emellertid mycket villig att ge min röst för ett förslag om att införa beskattning å oförtjänt värdestegring å vattenfall. Det tror jag för min del är det mest effektiva sättet, och jag slutade också mitt första anförande med att framhålla detta. Ett förslag i denna riktning är redan utarbetat av de sakkunniga, vilkas betänkande ledde till 1945 års lag, en lag som jag ju påpekade att jag för min del givit min röst åt och talat för i denna kammare och som också avser att på sitt sätt verka emot prisleddning på vattenkraft.

Herr Forslund ansåg det vara mindre konsekvent av mig att opponera mig emot att folk köpte vattenkraft alltför billigt. Meningen med vad som i detta avseende står i reservationen är att framhålla, att den nya lagen inte kan på ett effektivt sätt ingripa mot mellanhänderna, och att det är mellanhänderna man bör söka komma åt.

Herr **Hallagård**: Herr talman! Den ärade ordföranden i utskottet anförde här att han förutsatte, att Kungl. Maj:t kunde ta de synpunkter under övervägande, som jag framförde i mitt anförande. Samma sak framhölls också av herr statsrådet, som sade att dessa synpunkter kunde tas under övervägande vid utformningen av de närmare föreskrifterna med anledning av denna lag. Jag ber alltså att få ta fasta på dessa uttalanden.

Under sådana förhållanden har jag ingen anledning att fasthålla vid mitt uttalande om att vid 7 § få yrka bifall till min m. fl. reservation, utan avstår alltså från detsamma.

Herr **Forslund**: Herr Holmbäck har ännu en gång talat om det missöde, som skulle ha förekommit särskilt från Kungl. Maj:ts sida, då det gällde att lämna utskottet tillräckliga uppgifter och ge utskottet tillfälle att pröva dem. Men då undrar jag: skulle vi inte rent av kunna öka missödenas antal med att påpeka, att vad herr Holmbäck nu i debatten har anfört till förmån för sin reservation, det har inte blivit anfört i utskottet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å den nu ifrågavarande paragrafen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Wisstrand** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

Den, som godkänner 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 44 tillstyrkta lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

2—8 §§.

Godkändes.

Övergångsbestämmelserna.

Herr **Linder**: Herr talman! Beträffande övergångsbestämmelserna har jag i min reservation yrkat, att lagen icke skulle äga retroaktiv verkan. Den saken kanske kan anses vara ganska bagatellartad, men det tycker inte jag för min del. Jag anser, att en lag skall gälla, som det uttryckligen brukar stå, »från den dag, då lagen har från trycket utkommit» och icke ha tillbakaverkande kraft.

Det har alltid åtminstone i princip ansetts såsom riktigt, att en civil lag inte bör ha tillbakaverkande kraft, och detta har jag hållit mig till. Jag anser inte heller, att denna lag skall ha tillbakaverkande kraft och att alltså vad som står i övergångsbestämmelserna, att »lagen skall äga tillämpning jämväl å förvärv, som skett före lagens ikraftträdande men efter den 15 november 1946», skall utgå.

Det har ju varit ganska mycken diskussion om huruvida denna lag skulle antagas eller förkastas. Jag förmodar, att de av herrarna, som inte velat antaga lagen, inte heller vilja, att en eventuell sådan lag skall ha tillbakaverkande kraft, ty det ena måste väl följa med det andra. Jag anser alltså, att lagen inte bör gälla från någon annan tid än den, då den har ifrån trycket utkommit.

Jag hade så mycket mera skäl till detta mitt ståndpunktstagande som jag tror, att själva det avtal, som aktualiserat frågan, ännu inte är klart. Det har talats mycket om detta avtal, men det finns varken i propositionen eller i utskottsbetänkandet ett ord om den saken. Stockholms stad, som fallet i själva verket närmast gäller — eller hemkommunen, som man uttrycker det — har ingalunda sagt sitt sista ord. Och dessutom står det i den nu antagna lagen, att säljaren har rätt att åtra sig. Säljaren av vattenkraft, d. v. s. i det aktuella fallet den som har avyttrat vattenkraft till Stockholms stad, kan ju med den makt, som regeringen fått att kunna sätta ned vederlaget för vattenkraften, åtra sig. Avtalet är sålunda inte klart ännu. Så mycket mindre finns det anledning att göra lagen retroaktiv.

Jag yrkar bifall till min reservation.

Herr statsrådet **Zetterberg**: Herr talman! Jag har redan tidigare berört denna fråga, och jag kan nu huvudsakligen upprepa vad jag då anförde. Jag har liksom den siste ärade talaren den principiella uppfattningen, att civilrättsliga lagar icke böra få tillbakaverkande kraft. Men som jag nyss sade måste denna princip närmare bestämmas och den tål också vissa modifikationer.

I detta fall är det inte fråga om någon längre gående tillbakaverkande kraft än så, att lagen skall kunna bli tillämplig på sådana avtal, som äro slutna efter det att lagens framläggande gjordes allmänt bekant. Jag nämnde härom i mitt

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)
 tidigare anförande, att en sådan bestämmelse icke saknar precedensfall. I flera olika sammanhang ha bestämmelser med liknande innehåll införts i olika lagar av civilrättslig karaktär. Sådana bestämmelser ha godtagits både av lagrådet och av riksdagen. Som ett exempel, vilket i viss mån går ännu längre, kan jag nämna ett stadgande i övergångsbestämmelserna till en av de mest centrala civilrättsliga lagarna, nämligen lagen om skuldebrev. Otillbörliga villkor i skuldebrev kunna enligt lagen jämkas, och det stadgande i övergångsbestämmelserna, som jag nu tänker på, medger en dylik jämkning eller åsidosättande av villkor även i sådana fall, då skuldebrevet med detta villkor tillkommit före lagens ikraftträdande.

Jag tror alltså att även om man, såsom jag gör, vill hålla på den allmänna princip, som herr Linder talade om, behöver man inte vara orolig för att godtaga den nu ifrågavarande övergångsbestämmelsen, helst som den enligt min mening är framtvingad av mycket viktiga skäl.

Herr Linder: Herr talman! Även jag kanske kan få säga något om lagen om skuldebrev. Betänkandet angående lagen om skuldebrev är undertecknat av en man, som herr statsrådet känner väl, nämligen presidenten Marks von Würtemberg, som bekant en mycket kunnig jurist. Han skriver i motiveringen till 4 § i förslaget angående införande av lagen om skuldebrev: »I fall då den nya lagen innehåller bestämmelser som avvika från gällande rätt bör, enligt allmänt vedertagna grundsatser, den nya lagen icke utan särskilda skäl göras tillämplig å skuldebrev som tillkommit före dess ikraftträdande. I sådana fall åter, där nu föreslagna lagbestämmelser överhuvud icke, eller allenast i form och uttryckssätt, avvika från äldre rätt, är det av underordnad vikt, huruvida denna rätt eller den nya lagen vinner tillämpning. Under sådana förhållanden» — observera att detta icke är av underordnad vikt — »har beredningen, på sätt förevarande förslag utvisar, trots det vara enklast och lämpligast att såsom huvudregel» — jag betonar ordet *huvudregel* — »uppställa den äldre lagens tillämplighet på de under tiden för dess giltighet tillkomna skuldebreven, och i form av undantag angiva de fall där av en eller annan anledning den nya lagen skall vinna tillämpning.»

Jag vill också minnas från herr justitieministerns anförande, att han åberopade något yttrande av lagrådet beträffande skuldebrev. Även jag har ett yttrande att åberopa av lagrådet beträffande lagen om skuldebrev. Men lagrådet anmärker där i fråga om en bestämmelse, tillkommen före lagens ikraftträdande, »att dessa grundsatser näppeligen föranleda annat än att man icke bör utom i sällsynta undantagsfall giva ny lagbestämmelse tillämpning i fråga om verkan av rättshandling eller annat rättsfaktum som inträffat under äldre rätts herravälde, såvida därigenom någondera partens rättsställning skulle försämraras.»

Jag hemställer därför till herr justitieministern att överväga, om han inte skulle kunna nöja sig med den seger, som han har vunnit genom att 1 § i lagförslaget har antagits, och låta bli att falla för lockelsen att för närvarande ta med en bestämmelse, som syftar på ett förhållande, som har inträffat, innan lagen var påtänkt.

Jag tror att det skulle vara mera hedrande och att det skulle gå till eftervärlden såsom ett berömvärt exempel, om justitieministern inte försökte att på detta halvt våldsamma sätt förmå riksdagen att så att säga gripa en gammal bestämmelse i kragen.

Riksdagen har — vill jag ytterligare säga herr justitieministern — ingalunda sett alla de siffror, som här ha åberopats. Jag vet det, ty jag har suttit med i utskottet vid behandlingen av denna fråga, och jag kan till yttermera visso un-

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)

derstryka, vad herr Wistrand klandrade, nämligen att vi inte ha sett något skriftligt på vad vattenfallsstyrelsen anfört i denna sak, fastän vi visserligen ha hört det omtalas i kammaren — icke minst talade herr justitieministern om vattenfallsstyrelsens siffror. Men något skriftligt därpå ha vi som sagt icke sett, och ändå har jag för min del suttit med i utskottet hela tiden under denna frågas behandling.

Jag vädjar till herr justitieministern att låta denna bestämmelse utgå.

Herr statsrådet **Zetterberg**: Jag är ledsen att jag inte kan göra herr Linder till lags — det skulle vara mycket angenämt, om jag kunde göra det.

Men enligt min bestämda övertygelse kan man genom att sätta i gång med en lagstiftning av detta slag ge en våldsamt stöt framåt åt eventuella spekulanter att skynda sig. Detta är orsaken till att man nu endast har gjort en provisorisk lag, det är orsaken till att man inte har kunnat göra den till föremål för en så utförlig behandling som den herr Linder nu efterlyst — jag har försökt att genom att referera huvuddragen av vattenfallsstyrelsens framställning i någon mån ersätta detta — och det är slutligen orsaken till att man måste i så måtto göra lagen retroaktiv, att man låter den gälla *icke* fall långt tillbaka i tiden, innan den som köpt ett vattenfall kunde tänka sig att något sådant skulle inträffa, utan endast från den dag, då lagstiftningsinitiativet blev allmänt bekantgjort.

Jag tror inte att det ligger någon obillighet i detta och inte heller något verkligt avsteg från den i och för sig goda princip, som förbjuder retroaktiv tillämpning av civilrättsliga lagar.

Herr **Norman**: Herr talman! Jag kanske kan få börja mitt anförande rörande detta avsnitt av utlåtandet genom att ge en replik till Wistrand. Han framhöll redan under principdebatten att med de utgångspunkter, varifrån jag hade motiverat anslutningen till denna lagstiftning, var det ett skönhetsfel att den verkade retroaktivt. Jag tycker att tankegången är ungefär densamma i fråga om den här föreslagna retroaktiviteten som den jag anförde i fråga om införandet av en provisorisk lagstiftning i avvaktan på en definitiv lag. För mig ligger nämligen frågan om retroaktiviteten i detta fall till på ungefär samma sätt som i de fall, då riksdagen — vilket ju har hänt några gånger — vid ett eftermiddagssammanträde fått ett brådskande ärende sig förelagt, varefter vederbörande utskott omedelbart sammanträtt och behandlat ärendet, som sedan kanske sent på natten förelagts riksdagen för avgörande vid dess fortsatta plenum; detta för att undvika de risker, som skulle kunna föreligga om förslaget bleve känt någon tid innan beslutet i fråga kunnat fattas. Här gäller det också ett lagförslag, beträffande vilket det kan vara riskabelt att det blir allmänt bekant lång tid innan beslut i frågan fattas. Att lagen då får retroaktiv verkan till tiden för förslagets framläggande, förfaller mig därför vara försvarligt.

Av herr Linders ena citat framgick, att man i särskilda fall kan lagstifta retroaktivt, och enligt det andra citatet att så kan ske i sällsynta undantagsfall. Vad vi här ha att bedöma är således, om det föreligger ett sådant särskilt fall eller ett sällsynt undantagsfall.

Herr Linder ville tydligen motivera sitt ståndpunktstagande med att nya siffror skulle ha framkommit, som belyste detta spörsmål på ett delvis annat sätt än vad som var känt, då utskottet fattade sitt beslut. Jag säger fortfarande, som jag sade redan vid debattens början, att dessa siffror inte behöva spela så stor roll. Och jag kan ju i det sammanhanget påminna herr Holmbäck om att vi i utskottet kände till de där 135 000 kronorna och därför inte ens då voro främmande för dem. Det gäller emellertid något som skall bedömas, då Konungen

Lagförslag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft. (Forts.)
 skall tillämpa denna lag: är detta pris skäligt eller icke? Därvid får naturligtvis Kungl. Maj:t ta hänsyn till alla de omständigheter och siffror, som då föreligga. För lagens antagande betyda de delvis motsägande siffrorna i detta sammanhang ingenting, och inte heller för retroaktiviteten.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på de nu föredragna övergångsbestämmelserna yrkats dels att desamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Linder*, att övergångsbestämmelserna skulle godkännas med den ändring, att andra meningen utelämnades.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på övergångsbestämmelsernas godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Linder* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner övergångsbestämmelserna i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 44 tillstyrkta lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännas övergångsbestämmelserna med den av herr *Linder* påyrkade ändringen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för vissa översvämningsskador m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 534, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar m. m.;

nr 535, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 536, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken; samt

nr 537, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till kap. 3 kyrkolagen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 541, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte m. m.;

nr 543, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronan tillhöriga markområden i Karlsborg m. m.;

nr 544, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet för generalkonsulatet i San Francisco;

nr 546, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 547, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 542, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för vissa översvämningsskador m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 545, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 553, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk reglering av viss förlust i Sveriges riksbank; och

nr 554, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden och memorial:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Frankrike;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige å ena, samt Amerikas förenta stater, Frankrike, Storbritannien och Norra Irland å andra sidan verkställd skriftväxling rörande tyska tillgångar i Sverige m. m.;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskerifrågor;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse rörande det svensk-norska varuutbytet under år 1947; samt

nr 17, angående ersättning till dess tjänstemän;

statsutskottets utlåtanden:

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Sveriges riksbank för viss förlust;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till den internationella flyktingkommittén m. m.;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel jämte i ämnet väckta motioner;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av ytterligare medel till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att i vissa fall utlämna lantarbetarbostadslån och lantarbetarbostadsbidrag utan föreskriven säkerhet;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om ny ångpanneanläggning vid Tumba pappersbruk; samt

nr 76, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ny övergångsplan för riksbanken, m. m.;

tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

kanslideputerades memorial nr 2, med tillämpningsföreskrifter angående riksdagsmännens resor.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.51 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.